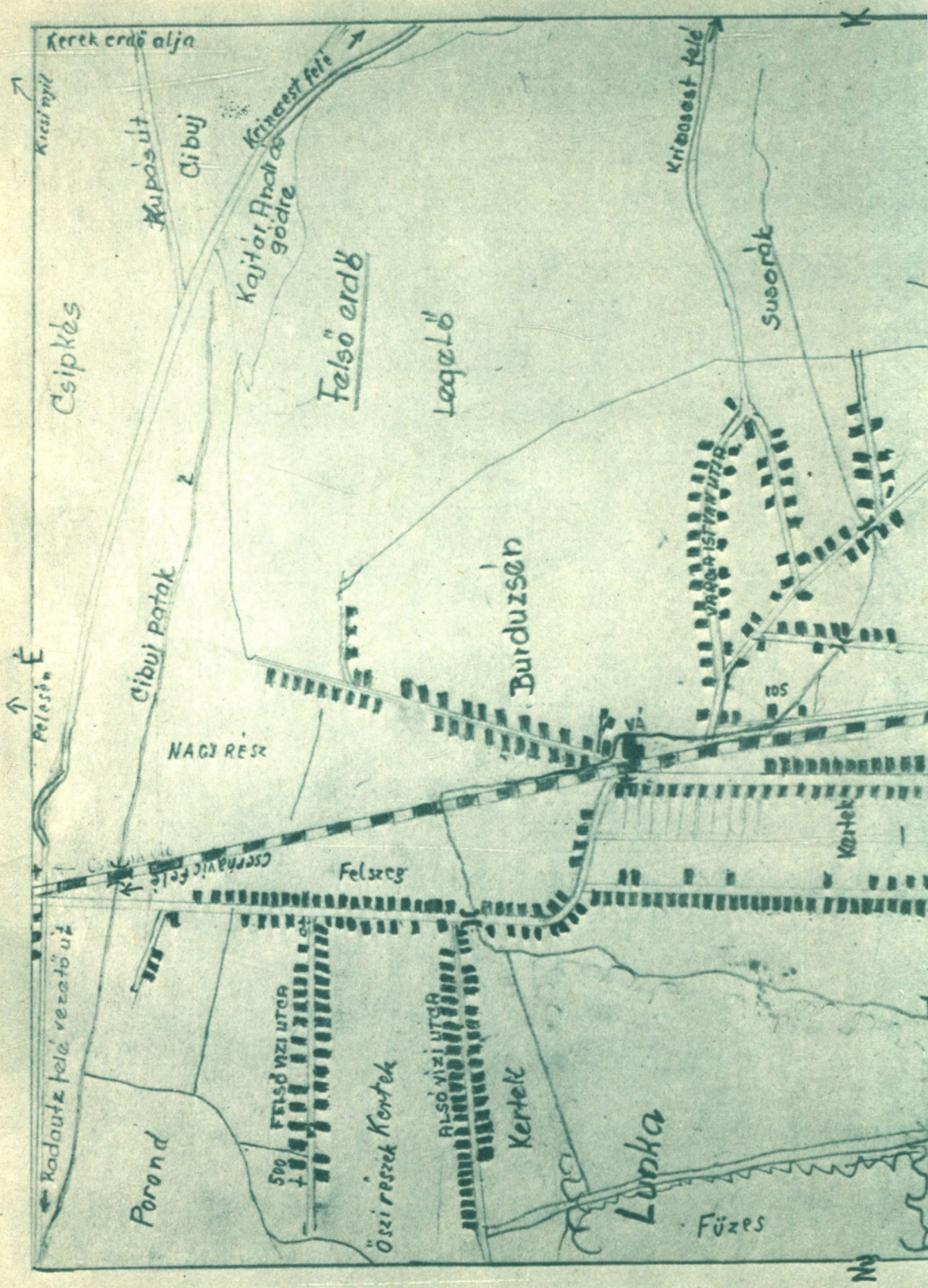

Gáspár Simon Antal

AZ ÉN SZÜLŐFÖLDEM,
A BUKOVINAI
ISTENSEGÍTS

AKADÉMIAI KIADÓ · BUDAPEST

Gáspár Simon Antal AZ ÉN SZÜLŐFÖLDEM,
A BUKOVINAI
ISTENSEGÍTS

Gáspár Simon Antal

AZ ÉN SZÜLŐFÖLDEM,
A BUKOVINAI
ISTENSEGÍTS

Facsimile kiadás

Akadémiai Kiadó, Budapest 1986

A válogatás és a kísérő tanulmány
FORRAI IBOLYA *munkája*

ISBN 963 05 4441 5

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1986
Gáspár Simon Antal jogutódja · Forrai Ibolya

Printed in Hungary

TARTALOM

[ISTENSEGÍTS FEKVÉSE] (facsimile)	I
[BUKOVINAI MAGYAR NÉPSZOKÁSOK ISTENSEGÍTSEN] (facsimile)	11
AZ ÉN SZÜLŐFÖLDEM, A BUKOVINAI ISTENSEGÍTS (facsimile)	43
[BUKOVINAI NYELVJÁRÁS (SZÓTÁR)] (facsimile)	119
KÉPEK	129
UTÓSZÓ (<i>Forrai Ibolya</i>)	143
A bukovinai székelyek kéziratos irodalma	145
Gáspár Simon Antal élete és munkássága	151
Kísérő jegyzetek	159
Irodalmi áttekintés	163

[ISTENSEGÍTS FEKVÉSE]

Istensegits fekvése.

(1)

Istensegitsét 80 menekült székely család alapította Mártonfi Már papp vezetésével. A kucsáva vize terin választottak hejet. A falu szép igyenes hejen fekszik a kopacs hegy tövébe, a mely a falu mellett keleten van, északról délre nyúlik. Nyugat felől a kucsáva vize határolja ugyancsak északról délre folyik. A falutól délre szép sík merő terület el, „alsó merő”, erőst jó termő födek.

A vasút a falu felső részit „felső eget” „burdursen” től el választja s ottán a falu mellett északról délkeletre halad. / Cernadier től Bukarest ill.

Fássi felé. Az „alsó merőn” a vasút keleti felin kezdődik a merő dombos része.

„Ódal, s „gyilén”. Az „alsó merő” egy „origán kut”, s „csanka templom”, s „teglavető”. A falutól nyugatra s a kucsáva vize terin levő jó termékeny födek „lunka”. A víz mellett füzes húzódik végig, s az „alsó porond” s „felső porond” lúd, s bárány legelő. Ammellett hűrodik egy düllő „fiskus”. Ezek venik körül a falut délről, nyugatról, s északról a

↳ Vasúton belől. - A vasúton küjel - / keletre /
odálás, dombos, szántók, s kasálok
húzódnak. „Csipkés”, „Gribuj”, „Kypás útnál”,
„kerek erdő alja”, „pelesen”, „Hladiki határ nál”
„kiesi nyíl”, „nagy nyíl”, „halastó”, „halastó-
patakja”, „Cserés”, haránc. A falu mellett
húzódi hegy, kopaszhegy, településkor
erdő vót, abból épít kertek s répsápáink.
Még vótak házak a mejkék abból lettek
építve. A Dávai László János háza es
abból épült. Mikor ment Dávára el adta
Barabás Lajosnak. Mikor ki települtünk
magyarországba 1941 be, még jó ép ház
vót, csak arról lehetett meg üsmerni
hogy régi ház hogy gerendbe vót építve.
/ farkas fogba / A gerendára ez vót róva:
Épült 1777 be. Erétt mondogatták az
ő se. tréfálkozva: a mikor Istensegíti
épült, három hét vót az esztendő.
Az erdő jóva réne szilfa, s cserefa, de
vót fenyőfa es. Most nincs egyetlen fa
se. Most „nyomás” / legelő / . De neve
megmaradt erdőnek. Felső erdő s „alsó-
erdő”. A két erdő között ered a susurák-
patak, a mejből a falun belől / nyugatra /
tapsorra len, s bele foly a málem

gellába. / malomásokkal. A Szöts Anti ⁽³⁾
malmanál. A susurák patak nál emelkedett
a kopsárhegy. A hegy aljába van a
kollerás temető. 1831 be sokan meghaltak
a kollerába, s arakat nem temették a
temetőbe, hanem a nyomáson / legelőn
kerítették be sánczal egy darab hegyet
s oda temették akik kollerába haltak meg.
Gyermek koromban emlékszem még meg
vót a kerent s a sírhalmok es látottam
de az utóbbi időben egészen eltűnt
minden jel. Onnat délkeletnek haladva
el érjük a pounta livádat, ortán
a kiesi erdőt, s a livádat: / gyümölcsös /
Itt a gyümölcs fak közt húrodik meg vaj
16 ház, mint az erdő közt. Ezek a gyümölcs
termelésből széps háznak húrtak igen jól
vótak csak a falutól egy kicsit félre estek.
A falutól éakra jó két km. re „pelesérbe”
vót a Szöts Anti livádaja. Mindenféle
gyümölcs fa vót. Szőlő fáke es vót néhány
A gyümölcsösnél az út mellett állott
Szent Anna kápolna amit Szöts Anti
épített. Szent Anna napján ide vótak
járni prosekeriával a falu népe.
Itt ortán a garda megvendégelte az

egéket pálinkával s kempével.
A kápolna körül kanállok voltak.
A falu uccrai: A fő út "nagyfaluköré",
"újfaluköré" út a temető felől, "újfaluköré" út a
malom felől. Felneg: "alsó vízi utca" "első-
vízi uccrai". Felnegi út, Laposnyák útja.
A vasút állomásnak a vasút elvágta a
a faluköré útját. A vasúttól keletre eső
faluköré burducsán. Itt van a Gyöngye Nyársina
uccraja, az állomástól enyhén nyugt a
nyomásig. Ugyanesek az állomástól a tap-
locsán át menve egy út nyúlik a hegy felé.
Két-nár méterre ez az út kétfelé ágazik.
az egyik a Makrai András uccraja, a
másik a György István Fóska uccraja. Ebből
indul ki egy kutya noritó uccra a Kovács
Gergő uccraja. A György István Fóska uccraján
vaj ötnár lépést haladva elérjük a susurak
patakját. Itt újabb elágazás van. A György
uccra halad észak keletnek, a másik a
patakon átol menve keletnek ez a
Both Pál uccraja. Ez újra halad vaj
ötnár lépést s újra kétfelé ágazik az út
az egyik a Both Antiké uccraja a másik
a Kúsi Feri s a Biri Fóska uccraja.

5

Biro Góskánál újra elagarik az út
az egyik irányban keletre ez az erdőútja
a másik irányban délre ez a Csürke utcája
A Csürke útja három nár lépés s ott
vége az útnak. Ott kezdődik a „venicze”
szőlője a falu felé nyugatnak a vasútig
s ott a vasút sáncával elenyészik.
Az alsó falu végén levő határ ren. „Csemiknél”
/ vasúti bakter / „kiesi hid” líráda útja, kelet felé.
Nyugatra „vanyoló” kutya temetőnél a vízig.
Betyár Jánosnál / csufoló név. Sebetén János az
igaz neve / keletre temető útja. Az út a
nyomasra vezet a temető közt irányban el
az út észak felé a régi temető áron túl
észak felé szántók vannak, a „temetőn fejel”
a venicze szőlőig s onnan a hárokiig
„kertvége”. A B.J. kapósnál a vasúton túl
van „gyilén” határ ren. A régi temetővel
szembe van az új temető amit az egyház
a Barabás nemzetiségtől vett meg temetőnek.
1933-ban újra kellett új temetőt kellett nyitani.
Május 14-én volt a temető nentelés.
Tíz hat Istensegitsnek négy temetője van
ott maradván. Arétt voltak mondani
az öregek ha hitták valahova hogy én

6 im mi csak a Barabásokéba megyek.
Gyilén düllo a livada itig nyült.
a kicsi hidtöl lefelé a küpös kőnél düllo.
A vasút állomástól északra a vasút keleti
oldalán van a „nagyren”, a „szibuj patakjánál”
a „benérika” / az oláhoktól vették ától ezt a
nevet met ott település előtt templom vót. /
A tatárok rombolták le. A két új falut
a falu derekán kerent út köti össze.
a temető felöl való út a nagyfalui itig
templom uccza a fő úttól tovább halad
a kerent út, a templommal szembe levő
plebánia mellett, a „papo ucczaja” az
új faluig. Az újfalutól egy kicsit kanya-
rodik az út a malom felé. Az a „malom-
útja”. Kejsapaink az újonnan épült falunak
kejs nevet adtak ami az ö kalváriás
útjikon imádság vót. Ezel a szhanval
kerdték a falut építeni Istenregito.
Aromba a körül levő más nemecek nem
tudták ezt a szépsöt ki mondani, azért
a régi le rombolt falu nevit Cibujt monol-
ták s így Cibennek hitték. Ée a falu neiv
eltonjeolt, hogy később még a testver
kösségek nagy réne es így nevezte.

Érett mű eleget mérgeződünk hogy a 7
valódi nevet el kerdték hagyni.
A falutól dél nyugatra az alsó merőn
vót a csonka templom. Azt a határ rént
amig ott vótunk így hittuk.
Az öregek el benélese szerint nem vót tinta
hej. Éjjel örökké mentek a földet gyertyával
az indzellérek. Nyintor János 1850-1921
legén korába több cimborájával ömel el
mentek a csonka templomhoz éjjel ló hálni.
(éjjel a sarjukba lovat legeltetni) A lovakat
el csapták s ök le heverték s ott rúndikáltak
Nyintor János fel ebred egy üdö milva,
keresi a lovakat egyet megkaps, felül a
határa, s keresi a többit nem kapsja.
Gondolja magálra hogy birtosan átol mentek
a nucsávan a süresbe. Átol menjen
a vizen vigyarkodik hat uram. Teremtöm
az innenső marton van újra átol veri
a lovat a vizen s mégis ott van a
honmat el indült. Hétner ment átol
a vizen s örökké ezen a marton vót.
Észibe jutott hogy ez a hej nem tinta.
Kerentet vetett, s a kucs májat kifordította
s hat lassó hogy fejetlen lovon ül.
Le rökött rólla s a fejetlen ló oda lett.

8

Megejedve sohajt Uram Jézus ne hagyj el.
Hát az ő lovai ott vadnak mellette
népen füvelgettek.

182 a Nyintor János édes anyám mostoha
apja vót s ő benélte el az esetet 1902 be.

[BUKOVINAI
MAGYAR NÉPSZOKÁSOK
ISTENSEGÍTSEN]

Bukovinai magyar népszokások Istensegítsen ⁽¹⁾
és a többi magyar falvakban.

Az egyházi évvel kezdve és azonnal befejezve.

Minden fele tánc mulatságot Katalin tilcsa és András
táncja Advent kezdettől új éرتendőig minden nap hajnali
misek vannak. Vasárnaps is ünnepe napok déli mise is
van. Bibiánok Ferenczek Borbalak Mihlósok Ambarusok
név napokat tartanak. Muzsikások járnak név napot
közönten. A disznó vágások megkezdődtek.

Reggelenként a hajnali miséről harca menet
lássa az ember hogy hol itt hol ott perzselik
a disznót. Tlyenkör sokas mondani:
vastag legyen a salonnája, felelet reja
„rére legyen benne”. A disznó vágáshoz
minden család apja ért nem kell szakember.

Flurkát kollárt s proachist mindenki csinál.

Aromba az adventi böjtöt mindenki megtartsa.
A fehérnépek piros ~~szok~~ gúnyát nem vettek fel
a lányok pántikát nem fontak a hajikba se
a gyűngyibe. Se lakadalom se tánc nem volt
egér újéرتendőig. A legények egy rére

Bethlehemet tanolnak a mások a serkenjt
tanolják karácsonra a leányokat megénekel-
ni. Négy rend van felnevelők a nagy

2)

legények egy rend az alnegiek a nagy legények
a második rend és még két rend a
fiatalabbakból. Minden este járnak tanulni
Minden rend legén valant egy bíró és két
esküdtet és egy notáriust aki az éneket vezet.
Minden este karácsonyig gyakorolják az éneket
Ézt a két éneket énekelik végig: Serkenj
lelkem mely álmodból, s Im midön mindeneket
bírsággal hivatna. Az énekből egy verset
énekelnek a legények és egyet a morskások,
felváltva végig. A Bethlehemesek ugyancsak
szorgalmason tanulnak minden este ketner
eljárodják hogy rendszeren megtanolja mindenki
Luca sikkvel és az egyik atyánk fia próbál
kózik. Luca napján megkerd egy néket csinálni
és karácson estig minden nap egy kicsit
csinál rajta hogy mikor kell menni az éjjeli
misére akkor legyen kenen. S avar a nékvel
elmenyen az éjjeli misére és hátul reja ül.
S arról a nék röl meglássa hogy az ördög
hogy jegyergeti a bünököt, és csábitsa az népet.
Történt nálunk egy fiatal vallásos legén

Meg csinálta a Luca székét rabaj szerint
s elment a templomba és leghátul reja ült
a székre s csakugyan meglátta a gonosz lelket
ahogy egy nagy biraj bőrre int, a bört teli
ista imma nem vót hej hova irjon.

Flát megfogta a fogával hogy nyútsa a bört,
hogy erőst hústa a fogával elnalantotta a bört
s a fejit belé vágta a falba est látta a
legén elkacagta magát s akkor az ő nevit es
fel inta az ördög.

Megközeledve karácson az apró gyermekek
egyre kérdik hogy még hányat alukunk
karácsonyig. Ők es tanulják a karácsonyi
énekeket met karácson estején járnak
énekelni de csak künn énekelnek az ablak
alatt ezeket az énekeket: „Paradicsom merejébe”
vaj „Mostan kimyilt egy néjs rórsa virág” vaj
„Ne feljeteik pántorok” eután est a verset:
Jsten az embert annyira szerette szerelmes
szent Fiát testbe méjbe öltörtette hideg járólba
fektette. Az egen kiesikék, akik nem tudtak
énekelni így mondták: „En kiesike vagyok egy
perceet várok s arval tovább állok.”

Minden énekelő gyermeknek adottak peresét
vaj diót vaj almát vaj nád méset.

Nagy volt a forgalom a xent estén a Bethle-
hemesek most felötörve járóbalhák s artán
Az éjfeli misére mennek felötörve. Az éjfeli
misére aki nem ispartkodott imnára a második
harangszókor be menni a templomba hát az
biza künn maradt met úgy meg telt a templom
hogy nem fért be meg az evenbe es egy más hátán
votak a pass az iskolás gyermekeket be kellett
eresse a szentéjbe. Mise kezdétkor megnollalt az
orgona mindenki énekelte a szép karácsonyi énekeket
Mise végeztével háza ment mindenki de nem
feküdtek le a felnöttek met a hajnali misére es
el akartak menni a mely hat órákor kezdődött.
Karácson napján megint mindenki készülődött a
nagy misére. A komszéd oláh falukból csapató-
son jöttek az oláhok „kolindálni”. Csillagot csinál-
tak ringyes papírosból a csillag közepin a
szent család képivel. A csillag egyyik ágán
kicsi csengettyü s avar örökké csengetett s
énekelte valami oláh karácsonyi éneket

Az oláhok csak a mi karácsonyunk után két
hétvel volt karácsonyuk. Azért aztán jöttek igen
sokan nemcsak énekelni hanem kéregetni is.
A karácsonyi kalácsból részesültek ők is.

Bécs környéke után megindultak a Bethlehemesek
élésrőr mentek a paphoz aztán a bírósához s
azután azokhoz akik be akarták fogadni.
Karácson estején megindultak a legények a
leányokhoz énekelni. Morsikásokkal mentek sorba
a leányos házakhoz. Bekopogtattak s ha az
apja engedte, megénekelték. „Szerkeny, felkém mély
álmodból” A notárius kérte s a többi legény
együtt énekelt. Egy verset a legények énekeltek
s egy verset a morsikások morsikáltak végig
a tízen négy verset. Azután ugyan úgy az
„Im midön mindenehet bírósággal hívatna”
és el énekeltek s morsikáltak. A mikor az
éneknek vége volt, a bíró a nádspáncájával
megverte az ajtót s be nyitott a házba.
Evel a beköröntő szóval: Örvendjünk és
adjunk hálaát Istennek Isteni kegyelmének
hogy megadta érnünk Krisztus Urunk születése

napját Adja az Ur Isten hogy érhessek meg a következő újertendő napját es örömben egészségben békességben s lélek üdvösségben.

Ekkor a családfo" eli tizen egy éveg pálinkát mérve s egy „lepsent” megtinteli a birót s a többi legényeket. S akkor a mósikásokkal kizártnak, egy két párt táncolnak s aztán el körönnnek s mennek tovább. Atkinék szeretője van annak a kucmajára a leány nagy csokor pántikát van. Ezen éjjel járják minden lejánt meg énekelnek. Atkinék van három négy leánya az mindenik nek kell gondoskodjon egy éveg pálinkáról s egy lepséről. Aromba a biró s az esküdtet végartak a legényekre hogy meg ne itasodjanak a pálinkát meg gyűjtötték egy „balerkába” s a lepsent egy zsákba s azt letették egy hához hogy az ünnepek után körösen elköltik csinálnak köto" táncot. Szent István mártir napján a legények egymást énekelik meg tekintet nélkül hogy akit énekelnek István e vaj Marci. A mósikások pedig az Istvánokhoz mennek körönteneni az ösnes

István öreget fiatalat egyaránt.

Szent János napján ugyan úgy mint Szent István napján a legények Jánosoknak egymás közt s a mocsikások köröntik a Jánosokat Szent István napján evél az énekekvel köröntnek: „Ime egykor Szent István Istenben fel állt, Szent János napján pedig:

„Diesö Szent Jánosnak ünnepeit szenteljék”

Ápró szentek napján mindenki aprómentekelni jár. Mindenkinek a férfiak kesit magának aprómentekelőt. Ugyúgyi vastag csigáját vág a körépit meg csafarja olyan mint az asztor.

Sakkor elmenyen hároshoz s mindenkit megvona. Akit megaprómentekel megfogja a karját s a fenehire vág ert mondja: Ápró szentek. a második ütésre: Dávid Dávid. S a harmadikra mondja: Jó egészségvel viseld az új éntendőt. It megvert meg köszöni, s ő es vissza verheti. Haragudni nem lehet ill. nem szabad meg ha súlyosak vótak es az ütés

A negyes ünnepe után megindul a dolog.
 Ganyjéro kalalakák sa horó kalaka satóbbi.
 Szilventer delutánján mindenki kérésül a
 régverser nyére. A templom újra úgy megtelik
 hogy mindenki bé se fér. A hálaadás után
 a papsz predikál s megmondja hogy az elmülo
 estendőbe hány született ebböl hány van fii-
 gyermek s hány lejanke. Hány házasság kötés
 vót, s hány hótmeç ebböl hány felnött hány
 gyermek s hány kiesike ebböl hány feçernés
 s hány férfiu. Szilventer estején mindenki tudni
 akarja hogy milyen len az újentendő. A gardák
 azt akarják tudni hogy esős nyár lesze vaj
 száraz. Az öregek hogy még hány estendőig
 élnek. Az anyák szeretnék tudni hogy vajon
 az újentendőbe a családból nem hal-e meg
 valaki. Az leányok szeretnék tudni hogy mikor
 mennek férjhez, s gardaq len-e a völegény.
 Az üdöt úgy tuggyák meg hogy tízenkét ková
 hagymát vágnak s a tízenkét hónap nevit
 adják sorba. S mindenik be tennek söt.
 Améjék be elölvad a só az a hónap esős len

S a mejikbe nem olvad el az narar hónaplan
 Hogy ki hány extendöt el úgy tuggyah meg
 hogy egy nagy tábla vizet töltnek s „garast hány-
 nak” pilifejéket magosról belé ejtik s hánsor
 egymásután a vízbe marad annyi extendeig
 el, ha a víz kiveti akkor halált jelent.
 A családól nem hal meg valaki, minden-
 neknek egy kalánt állitnak az eszöorra
 s a mejiké eldöl az meg hal. A leányok
 keső éjjel ki mennek a disnyó pajtához
 s kölnek a göyéhez „hujnye” ha az első szöra
 röfög a göye akkor abba az extendöbe férhez
 menyen. A hánykor neki kell szölon annyi
 extendeig leányoskodik meg. A leányok arto
 szeretnek tudni hogy gardag legénhez menyen e
 férhez vaj szegénhez. Elmennék sorompajt
 kötni. Ha kilenc sorompajt olvasott a tízediket
 megkötte egy kötövel. Reggel futott meg némi
 hogy milyen sorompajt kötött, ha jó bogos vót akkor
 gardag legén veni el ha pedig nem vót bogos
 akkor negén legén kéri meg. Új extendö napján
 hajnalba mindenki sietett arangyos vízért.

Az emberek boldog újentendőt kívánhattak egymásnak. Ha férfi jött a hárhoz először akkor szerencsés lenni az újentendő s a tehen ökröt bornyuzzik ha fejérséps jött annak nem örvendtek. A tehen ünöt bornyuzzik. A legenyek s leányok erőit vágyak vizkeresetet meg addig meg van tiltva mindenféle mulatság. Vizkerent napján vizmentelés van mise végén mindenki vizet hazra szentelt vizet.

Vészernye után a paps megindul hárszentelni. A dejáék két ministráns a sekrestyés s még két gyermek akik esengettyüvel előre mennek hogy hirt adjonak hogy érkezik meg a paps. A deák énekel. Ha be mennek a hárhoz a hárbeliek térdre ülve fogadják a szent kerentet egö gyertyával a paps. végzi a szenttartást majd körösen elimádkozniak a Miatyánkot és üdvölegyet. A paps meg hinti szentelt vízzel az egöket. A sekrestyés kérli a gardát mit adjonak a szent kerent nevére. Felelet: Jézus nevére s mindenjöt a dejáék kitérővel az ajtóra írja G. M. B. 1895 a garda meggyandékorra pénzvel s gabonával

az asszony tojással egy két fej kenderrel
vagy siritett kender cémával.

Vízkerent után megkerdődnek a táncok
a bálók s a lakadalmak s komatintéletek.

Fa hóri kalaka ganyeri kalaka az asszonyok
nak fonó kalaka. A legények táncot csinál
nak s a leányokat úgy hívják el a kihér
ment el a legény hogy elkerje a süllőtől
hogy éressenek el a táncba az nem ment el
hivatlan nagy régyen lett volna elmenni.

Pál fordulaskor a télnek fele. Azt tartották
ha Pál fordul ködvel az ember meghal dögvel.

Fárságon az előjárók csináltak ajándék
táncot ekkor senki se fizetett de aztán
köteles volt hushagyatba es ott táncolni.

Gyertya szentelő napján ha nem cseppent
meg az enterhija akkor hamar kitaravadott
de ha meg cseppent akkor bira meg nyúlt a
tél, esporolni kellett a köstöt met később taravadott
ki. A gyertyát mindenki szenteltetett met e nélkül
nem maradhatott senki. Ha valami venedelmes
üelő egy háboru vaj jeg volt szentelt gyertyával

meggyújtva imádkoztak hogy a venedelem
el műjön. A haldoklóknak es szentelt gyertyát
adtak a keibe a mikor múlt ki.

Hús hagyat kör mindenki kivette a rénit a mulatság-
ból met nagybőjtbe tilos vót a mulatság

Húshagyó vasárnap délután megkezdődött
a legények táncs s egy föjtába tartott kedden
este éjfélig. A házas emberek a három
esten három négy család ösre jött hús hagyó
az egen faluba énekelnek táncolnak.

Kedden reggel a legények a mossikásokval
mennek hajnalozni öt hat legén felötözik
mankarának s ugy az egen, végig táncolnak
a falun mindenkinél egy éveg pálinka van
A leányok nagy bokrétaikat vannak a legények
kalapjukba. Elinden háznál nagy készítés van
sütik a rátottat sa körte pánkót húshagyó kedden
este esre gyűlnek a rokonok, romnédok, kerent
komák, irnak, ennek, s táncolnak éjfélig
s akkor megnünik met beállott a nagybőjt
Hammasz szeredán mindenki meg hammaszassu
magat s ortán esre gyűlnek gyögyülni

met innap számba volt hamasó szereda
 de szírosat senki nem venne a számba
 a pálinkát így körönik el: „A Jézus adjon jó
 segíjjen meg aggyon áldást a határunkon
 örözzön meg szerencsétlenségétől s minden rémtől
 s segíjjen meg a negyven napi böjtö es. „Jézus neve
^{Dicsőítésé}
 Hammasó szerdatól a leányok nem fonnak
 a hajukba pántikát se a gyüngyökre nem kötnek
 Vereg gúnyát vaj fejéret nem venne magukra
 eger böjtbe. A legények se tennek bokréta
 a kalapjukba, se árva leány haját. Énekelni
 sem illik se legénnek se leánnak. Morsika szó
 sinus, csak névnap köröntes kor. Aki meg nem
 hárosodott a farságon, az el marad a ród.
 farságra. Nagyböjt negyedik hetibe esre gyűlnek
 a magyar papok s három napos misriót tart
 nak mindenik magyar faluba gyontatnak hogy
 mindenki elvégerhesse a húsvéti szent gyonását
 reggel három négy mise van s prédikálás
 este vesernyén kerentüt gyontatni s prédikálás.
 A nagyböjt megtartása: Huszhatyó kedd estétől
 nagyböjtbat estig senki szírost nem ett.

még olvantott esőt se hán náltak.

Virág vasárnap szimpó kentelés körmenet
mire alatt passió énekeles. Nagy héten
nagy kerülődés az innapra takarítás mosás
Nagyvaredától vesernyék vannak kerentüt
s Jeremiás profeta siralma. Nagypéntek idnap
mire után leginkább tojás irással foglalkoznak
s festéssel. Ha jó üdö van nagypénteken az
asszonyok az agyi gúnyát s az innaplö felverő
gúnyát ki rakják az udvarra hogy a nagypénteki
szél megfújja. A legények s a südö gyermekek
csinálják a lábhintát húsetre sa cserkabalát
A lábhintát úgy csinálják hogy két vastag
sast két három meter magasán belé ásnak
a földbe. Egy meterre egymástól. A felső
végit ki vesik s abba tennek keresztül
egy tengej alakú fát annak középsire
belé vesnek egy olyan hosszú rudat hogy
máskéi sokkal kiütöbbl legyen mint a sas
a felső végit a rudnak belé erősítik
a vésetbe s az alsó végi hatvan centi
hossu deszkát vesnek az a palló a

mezikre jeja álnak hintarai. A cserkabala egy földbe ásott sas a földszinttől nyolcvan centi magas abba egy kemén vasködök belé verve s egy három meter hosszú denka a körszin kifurva belé tették a ködökbe a denka két végére jeja ült két gyermek s egy hájtotta kereken. Nagynombaton minden hárnál nagy a készítés "sütik a húséti, kokonyát főzik a húst a "kenteltnek" valót. A férfiak kisérik az udvart s az utakat.

Delután mindenki kényülődik a feltámadásra. Feltámadás után megkenteli az ételt akik mesre laknak a templomtól s reggel nem érnek el a nentelesre. S acután gyontatás akik nem voltak itt honn. A Krintus koporsójánál a gyermekek csoportja minden gyermek piros tojást terem a Krintus koporsójához. Húsét napján reggel hat órákor minden hártól elmenyen asszon vaj leján vini fejtös takargatóval letakarít felkészt. A kas teli van: sonka, kolbász, salonna tojás tormasó fokhagyma s kalács. Vaj sült barán. Ott honn addig senki a szájába nem

veszen semmit amíg a kenteltvel hára nem jönnek s abból ebédelnek s csak arután ennek mást. Megjegyzendő hogy nálunk nem volt reggeli hanem ebéd reggel, s arután délkor délebed, s este vacsora.

A mise után mindenki otthon maradt a hársok, csak a fiatalok s gyermekek mentek lakhintarni vaj cserkabalárni.

Husét másodnapján a gyermekek jökor reggel mentek minden hársok vesestojásitt Husét harmadnapján es innap volt. A kösségi előjáróság gyűlést csinált határbiro választásra két határbirot választottak egyet alneqbe s egyet felneqbe s öt „rsitart” merööt háromot felneqbe s kettöt alneqbe. S arután a juhok gardák választottak entena birot. Ez arután választott bácsot. Két három entena volt a mü falunkba met nekünk sok volt a „nyomás”. Marha csordást es most választottak. Csokha kéten ha ojan volt az üdö megkerdödött a kántás, sab vetés. Arután elvették az árpát, arután a borót (bükim)

Áprilisbe a pótyoka ültetés folyik szent györgykor
a töröklőre vetés. Május elején kiterik az
extenzákot a nyomásra. Nyár kila türet
adnak juhoként. A marha csordát es akkor
terik ki. Megkerdődik a hagyma ültetés.

A palánt elég erős. A magot szent József
napján vetik el, s most elültetik ágyások
ba s ösre úgy megnövekedik hogy négy hat hagyma
ből len egy kila. Sok dolog van a hagyma-
val met nálunk mindenki sokat ültet
hogy egészen értendőbe legyen a miből pénzt
csinálni. Ha eső nincs akkor vízvel kell
ültetni s öntözni amíg megfogonik.

Aután kaportait ültetnek az ágyások
s úgy darabjába es sokat met ebből es
sok pénzt lehet csinálni. Az oláhok
erőst verik ösrel met ok nem foglalkoznak
íjes mivel. Sok oláh van s ereket az öt
magyar falu lassá el hagymával s
kaportával. Ha a hagyma ültetés készen
van jó a fanyuka ültetés s kapallás.
A fanyukat nem lehet hamarabb elültetni

a lagyos penteknél met Orbánkor es nokott
lenni hóharmat. Ezett kell kesni az ültetésvel
Ha a törökbuza kapallás kézen van kell
neki fogni a pityókát kapálni.

Pünkösd harmas innap. Másod napján es harmad
napján es tánc van a legények nek valamelyik
udvaron. Szent Antalkor vetik a haricskát
Májusba minden nap vesetnye van délután 4
órakor s prédikáció. Mindenki kaparkodik
hogy a második kapallást elvégre Szent Péterelőtt
Szent Péter napján búcsu van Andráspalván
Kerentvel szoktak a búcsúra menni s aki
kerentvel nem ment az sekeren menyen
komájához vaj rokonához. Nagy innap a búcsu
mind az öt magyar faluba met ekkor találkozik
az öt magyar falu népe s ekkor beszélgetik
el az eseményeket, sa terveket, panaszkodat
a négy magyar pap közi meg vigyül két
három német s lengyel pap es de
van a népből es elég német, s lengyel
vaj szlovák s oláh akik szeretnek el menni
a magyar búcsúra ha van magyar barátja

Met ott ortán nagy vendégség van
 a magyar ember megmutassa hogy aki a házi-
 hozjö becsültetesen ellassa italval s ételvel.
 Élöre elkenül a „bálerka” palinkával s a
 hordócska servel. Szar asszon külömb külömb
 fele sütemenvel sültékvel s finom hús levesvel.
 Sok hejen meg másodnapján es vannak
 messziürol való vendégek.

Szent Anna napján mise után a néps körmenet
 vel ment, a falutól kb. 4 km. re levő köts Anti
 tivádájába, arist mellett épített Szent Anna
 kápolnához ott imádkozott s énekelt a pap
 val a nép s mikor végezték a papot be vitték
 az ott levő házba megvendégelni s a népsnek
 osztottak ki palinkát s kenyeret.

A rozs aratás es Szent Annakor kezdődött
 A rozsot s a búzát csak sollóval asszonyok
 arattak. A fűkaszálás es ijenkor kezdődött
 Az arpa s a zab következett utána.

Az asszonyok nyövik a kendert s ártassák
 hogy amig melegék lennek ki tudják tilolni.
 met idejibe neki kell fogni fonni.

Nagy boldog asszon napszán Gladikba van
 búsu ide es kerentvel seoktunk jární
 aki nem tud gyalog menni az vaj sekeren
 vaj görösön menyen 7 óratól 1 óráig
 süntelen misérnek, met sok vendég joas van
 Mivel Gladik a legnagyobb magyar falu
 itt rengeteg sok vendég van. Több helyen
 van tánc mivel nagy a falu s sok a
 vendég legén s leján egy hejt nem fennének
 el. Még a fiatal emberek es elmennék
 a táncba mivel megvadnak kedvesedve akar-
 nak mulatni sa mulatságra ortán keveredik
 verekedés es s bieskás valami félre értés
 miatt. A kik kerentvel mentek azok mise
 után vissza es indultak azok nem mentek
 vendégeskedni met a kerent alját nem lehe-
 tett sountán hagyni. Nagy boldog asszon t
 követte ^{Kent István Kincz napszán járnék búsu ide es kerentvel mentek a búsuraj}
 Kis boldog asszon s artám Maria neve napszán
 a mű búsuraj Istensegits kösség búsuraj
 A búsuraj való készülés az előtt négy hetvel
 megkezdődött. Nagy takarítás a hárat küjel
 belől kimerelni, szapultak, s csinálták

a pénzt. A hágyókat felfönték kororúba
 s elvitték Leucsavára, Homorba, Hácsikára,
 ott eladták s meg vót a bícsura való pénz.
 Abból lett palinkára, hordocska serre nádme-
 re s minden ami bícsura kellett. El kellett
 kérülni jól hogy ne hogy megközzanah a
Fladiki, Andráspali Főrsapali s Fogady Isteni
 komák s komasszonyok. A gyermekeket, új
 gumyába kellett öltöztetni. Az asszonnyak új
 ruhojút kellett venni, az embernek csizma-
 t fejteltetni. Sokaska vót a kötés de a bícsu
 megerte met nem vallottak régyent.

Bícsu rombatján erást sok vót a dolog
 az asszonnyak benn a házba sütni főzni
 galuskát tóteni „estrudlit sütni s meg
 Isten tuggya hán felét csinálni.

Az ember pedig kiinn az udvaron seper.
 takarit az istállóba a csürbe rendet csinál
 a marháknak hozni háza rődet met
 hónap nem csapsák ki se bícsu napsja.
 A palinkát sa hordocska sert es el kell
 hozni a esidőtől met hónap nem ér reja az
 ember.

Bücsu reggelin újra sok dolog. Minnyá
jönek a bücsusok addig rendbe kell nedni
mindent. Palinkát kell meselni hogy azes
kezzen legyen, hogy ha megerkezték legyen
mivel megkénálni a vendéget.

Nyöc örakor immá harangoznak az első mise
kezdődik. Kerdnek jöni a szekerek es minden
felöl a bücsusokval. A szekerek bi nálak
mindenki a komajához, rokonához, barátjához.
A házi garda vaj az asszon siet megkénálni
egy pohár palinkával s valami falni valóval
s mondja: Beh jó hogy eljövénék.

Aki zándékot tett hogy gyönni akar azt
nem tisztassák hogy igyek. Hanem most immá
ügyekerik mindenki a templomba.

Jönek kerentvel Andrásfaláról Gladikból
Radócéről Gózefaláról s még több német
vaj szlovák faluból. Kell fogadni őket.
öt ember keresztelt s lobogót kiveri a templom
ból s indul a körmenet a kerentek fogadásá-
ra. Mikor a két kerent esze ér a két kerent
közönti egy mást háromszor meghajtásuk a

területet s akkor egy máj mellei álva mennek
 a templomba ennelve. A templom előtt ~~szent~~
 kép árus, olvasó, játékos, fagyaltos, mézes kalácsosok
 kínálják a népet. Sokan erre gyűltek éjnekör, a nép
 a templomba fele se lép be. Amikor a nagy
 misének vége akkor mindenki viri haes a maga
 vendégit. A mézes palinka hamar megkedvesíti
 a vendéget es sa gardát es elberelgetnek
 minden magyar gondot. Az idősebbek így ital
 mellett berelgetnek, a fiatalok elmennek is
 táncba, a mások inkelgetnek s tintelgetik
 egymást. A berelgetés körbe sába kerül Magyarországra
 es mindenki vagyakosik oda hol a többik vadnak.
 Buesu másodnapja s meg harmadnapja es
 innapi számba menjen, tánc van s meg több
 hejt idegen vendég es van. Ahol vendég nincs
 ott esre gyűlnek a rokonok, s komák, romnedők
 s illogatnak a pohárt így koronik el hogy:
 a Jézus segejjen meg. hálá legyen, hogy meg
 értük a máj kent napot s agyaga az Isten
 hogy a jövő Maria napját es értük meg
 szerencsésen.

Bücsü után a török bura szedés megkezdődik
 s a kocsán vagás fasujka s "holdán" kendermag
 csejtes, Flaricska kanalas hagyma kinedes s rárva
 táis. Égött s ent Miháj nájsja Fogadjistess be

bücsü ide es soktunk kerent vel járni a bücsura
 s en Miháj után kezdődik a pityóka ásás. Most
 még az iskolás gyermekek es dologra vannak
 tve pityóka nedni met minden gaidanak
 sok van s sokáig tart a kiásás. A dirnyó
 hielalás nálunk pityóka főve s azja dara.

Pityóka ásás után rá a mezei betakarodásból
 csak a kápostat vagás van hátra. ^{Okf. 8 an mentes}
 et a kápostat az oláhok csak Mindenentek

után kezdik venni el sózni. Akkor octán meg
 indulnak a magyar szekerek Istensegitsből

Hadihból s Andrasfaláról s meg Fogadjistenből es
 a Radóczy piacra ahol sem nem lát mást
 csak kápostat rengeteg sok van. De oláh
 még több van. Met mikor jöni kezdnek
 a havasi oláhok venni kezdik két három
 rár fejnel kevesebbet egy se venni. Estere
 mindenik seker le ürült.

Élekerett Minden nentek napja este a templomból
 prosekcióval kimenés van a temetőbe. De imma
 napkörbe népes a temető. Kimennek a sírokhoz
 gyertyát gyútnak imádkoznak, s ontogatnak
 a gyermekeknek almát, diót, s sütemént a
 meghótakétt. Este után mindenki gyertyát
 eget a meghót heerratorója sírján, a kerétek
 re koronit tesnek. De mindenki eget egy nál
 gyertyát az elfelejtett lelkekétt. Otthon es
 egetnek gyertyát annyit a hány halottja van
 a család nak, s eget az elfelejtett lelkekétt.
 A harangzás sokáig tart még azután es hogy
 a temetőből hara mentek. Halottak napján
 három mise van. Misc után újra köll
 az összes harang. Halottak napja után kezdődnek
 a hótakétt a mise rogáltatások mindenki
 rogáltat misét az ő halottjaikétt. Novemberbe
 egés végig a hótakról való meg emlékezés
 Ha misét rogáltatott valaki akkor vaj a
 templom nál vaj otthon ontogatott. De
 hoz hathetes mise vót akkor csak a templom
 nál ontogattak. Ebbe csak azok rénesültek

Akik a misère vótak. Ha otthon ontogattak akkor meghitták a romszédőket rokonokat s barátokat. Méres pálinkával s sütemén vel csinálták az ontogatást. A pohárt így köszönték el: Az Isten agyon örök nyugalmat a meghótaknak végé fel szent országába legyen terített airtala. Ha megitta azt mondta: essék akiétt nánták Isten firsse.

Novemberbe Katalin nap előtt meg csinálták táncot a legények de Kentandris leránta met áll bé edvent akkor se tánc se lakadalom se koma tintelet nem lehet csinálni.

Evel bé rárodott az egyházi estendő"

Kerenteles Bukovnai magyaroknál

Ha a család ba saporodás lett annak mindenki örvendett. Ha gyermek született erőst örvendett az apa, ha leánya született, akkor az anya. de akár gyermek akár leánya, azért mindenik örvendett. A miyent megrületett a „buba” a bábosszon megöntötte s nevet adott a kicsikének met ha meg nincs öntve s kerenteles előtt meghal akkor kerenteletlen nem jut bé az angyalok seregibe Menyornagba. Azért nemcsak a bábosszon

de minden apa anyja vagy felnött kellett tudjon
 önteni. Így kellett önteni: Először a nevet
 mondta: Antal vagy Mária én tégedet megkeren-
 tellek az Atyának Fiának és Szentlélek Istennek
 Kérébe s kúti virvel háromszor kerent alakra
 leöntötte a fejt. A keresztelésvel nem vártak
 sokáig hanem ha jobban lett a beteg aszon
 akkor reja kerültek a keresztelőre. Megkerenték
 hogy kiket híjjanak kereszt komának s hányat.
 Met nálunk csak az a kiesike lett keresztelőre
 csak egy pár kereszt komával ha beteg volt a
 kiesike s szorgosan kellett futni keresztelni.
 Keresztelés többénél volt 15-20-25 pár es.
 Keresztelés után jött a koma tintelet.
 Ha a beteg aszon meg gyenge volt akkor
 a komasszonyok vitték radinat egy egy este:
 Egy liter mézes pálinkát öt-hat kalácsot
 Östrüslit tyukhúslévest egy sült tyúkot tejbekását
 s analt szilvát főve. Mikor orstán a beteg aszon
 egészeget lett akkor meglét csinálva a koma
 tintelet. Akkor nagy kesítés volt a koma s
 jó barátok rokonok meghíva mörsikások fogadva

Két napig tartott. A kereszteléskor minden keresztanya egy nappal Gyertyával s arra sejtetve „kolozsna” két vagy három meter gyöcs vagy egyéb gunyanak való az a keresztelt gyermekét. De a keresztelő papot es megajándékozták a komák. Minden pár adott 10 vaj him krajcárt nem volt kötelező hanem szüesség.

A gyertyákat az anya kiavatodaskor a templomban vitte a templom rézire. A gyermek az öt magyar faluba nagy öröm volt nemcsak akkor amikor az első vagy második született hanem úgy örvendtek a nyolcadiknak tizediknek Tizenkettediknek tizen negyediknek es de volt eset ara es hogy tizen nyolc es született egy anyának s nemcsak a módosok örvendtek a gyermek áldásnak hanem a szegények es. Felnövelte a szegény ember a két karjából amig tudtak dogozni a gyermekek ortán segítettek a nülököt. A lejánka gyermeket az anya még kicsi korától kezdte ruvázni, met sok agyi gunya kell egy léánselednek. Kell két donyha nyolc magyaros párnia s nyolc németes párnia nyolc négyes lepedő

28.
29

viselő négy innapló lepedő tíz kendero tíz
takargató tíz tizenkét innapló kendero egy
lepedőaj antán felverő gúnya innapló s viselő
Annak az anyjának a kinek négy öt leján
gyermeké vót hát bira vót a mivel gondolkossék
de vótak elegendő akinek hét nyolc leányis es
vót. Ések antán nem kellett a szomredből
kéjének bánatot köcsön. De azért mindenkit
megsegített az Isten. A leányok vel nem vót
annyi baj mint a leányokval. Ha hárosodni
akart ami csak a katonáskodás után lehetett.
Meg mondta az apjának hogy hárosodni akar
csak a lakadalomra kellett gondoskodni hárszítés
s egyebek hárszítg utánra marad, de amit
a hárszai kell vigyén az kell abba helybe.
A gyermekek hét extendös korikba kezdtek
iskalába járni. A második ortájba imma
kellett németül es tanolni, minden heten
egy órát. De nem vót német tanító csak
magyar. Aki kiesett az iskolából az imma
südő legénke vaj südő leján lett. De vótak
az iskolába es met aki kéteer hárszónar

30 vissza maradt abból ott es südő lett.

Csak az vót a baj hogy aki az iskalából
kiesett annak imma szabad vót a táncba
es elmenni ha az apja el erentette, de az
iskalásoknak nem vót szabad még ha
tizenket entendái vót se. De ontán ejenyek
szégyelletikbe se mentek az iskalába.

AZ ÉN SZÜLŐFÖLDEM,
A BUKOVINAI ISTENSEGÍTS

Előre.

Édes atyám fia aki est a tökéletlen könyv veszes olvasó, ne gondolt azt hogy én tudatlan ember azért vettem pennát a kezembe hogy én hírnevet szerezzek magamnak, Isten ments. Hanem azért hogy egy kicsit megismertesselek a mű szakasainkkal vagyis eredményeinkkel és gyengeségeinkkel.

Mert amióta elhonn vagyunk a drága anya földöm sok rosszat híreszteltek rólunk azok akik ellen ségnek néstek minköt. Hát én bízom nem igen amit reánk mondtak a rossz majok, csak egy kicsit bepinkoltak a nevünköt.

De idővel be bizonyítottuk hogy ezek rágalmak voltak, és akkor mi is felemelt fővel járhatunk és mutatjuk hogy tíz gyermekei vagyunk a drága magyar hazának.

Kedves olvasó! Itt nevémet csak úgy sültetgombneked hogy ne halják mások s te se mond meg senki nek.

G. S. A.

Kedves olvasó!

Kíváncsi vagy hogy hogy eltűnt majdnem két évig az idegen tengerben a fél marok Székely kicsi seigetecske? A világ örömeiny görög román zsidó s még az Isten tudja milyen népek és nyelvek kezejében? Hát én meggyőzőleg neked hogy nyelvünk és viselkedésünk megmaradt úgy ahogy Csikból kijöttünk ezt a vallásunk meg tartása és a hithez való ragaszkodásunk miatt meg hogy el nem keveredtünk az idegen népek tengerében. Megmaradtunk azoknak akik voltak a Madefalvi verontások. Hála Istennek.

Bukovinai akcent

Kedves olvasó ha érdekel a Bukovinai nékelgöd dolga úgy jere velem a kárpáteken túl a szép Bukovinába ott van öt ödes testvér öt magyar falu Erdélyhez közel eső Gyessellára hát ide most nem megyünk hanem sietünk háza met hideg van. Utunkba esik Fogadj Isten de itt se állunk meg hanem sietünk háza. A mi határunkhoz örünk ott áll a Tamesi keserű-faj

itt a kereszt előtt keresztet vetek magamra
 saram János hála legyen hogy idáig veser
 kettel. Kedves olvasó te botrányok meg
 de es valunk egy székis ha es ember
 messiről jó hára. No de most siessünk
 met minnyá ott hon lennünk meg két két
 kilométer van a falu végig. Adog es eskeatünk
 abogbe de meg koll menjünk. edes olvasó
 met en febrögbe lakom is a falu háza
 majd sem negy kila meter. No most a
 templomban estünk minnyá elerjük a
 hárség házat megjutóde olvasó a tábla
 rólaa idegen irást Gemeideamt

Totenségis no neked furca keolvas olvasó
 de mi immis megvaktuk, no meg lennyünk
 egy kicsit es immis háza estünk

Ott honn övendnek hogy megvaktunk
 külénösen ha vendeg es van. Minnyá
 neki fogják valamit emni valót főzni
 de vendeg es van a háznál kivolt

Magyar es onnat, tulost hat nagy a beszid.
 Meg kell timenteni a vendiget. Hat meg kezdok
 Lek Kalvasi hogy mit iszol. Te szabodol hogy
 hat nem saett jottel hogy koltsegle keveroj de
 miges belo kell egyyeni. De en meg mandom
 neked hogy itt loit nem lehet kapni pedig
 eleg korcsoma van de a loit igen messzinet
 kene mullitani erost drago s igy nem veszik.
 Hemen van je palinka pitujakabol van
 gyertva erost je s meg van sok fele likor,
 de azt inkabb a fejen nepek szeretik s meg
 van set es de most hideg van az nem
 kell. Szoktuk nagyon hasznalni a set es
 hidegbe de rum val keverve erost fel
 melegit ha az ember szekerrel valakova
 menyen. Na de en azt mandom neked
 Kalvasi a palinka lesz a legjobb hozatok
 egy fel litert itthon meg mozeljuk s kemeny
 mag val osre forrak s ojan je hogy irikke
 innad. Iborstan omni es kell met bira

megcháltnék. Flát K. olvára megkérde-
 lém hogy mit emel? Flát es bírá belmond
 kérés gondolat magadba hát én monoljann
 azt én veteltem. Aké itélj el K. olvára
 met nem belmond ság én tudom hogy tük
 nem isz eltek de nem baj len neked e
 nem maradnak ellen. Ut hársal van
 konyer es de min kishoz turkoz es
 fajcsatott ha málet. uaktunk. Jóni
 Te emel konyer vel húst én meg a csarát
 a tiros málet. szemeti. jabb. de. kóstold
 csak máig de es. iszgye méjen. jó
 ut jó kshes fih társával balmost es
 csinálnék azt es kóstold meg tudom
 hogy azt gondolat magadba hogy ez
 a el vetni való ezek es tudják mitől
 döglik a légy. No de én nem bánom
 gondolt. amint akarr én magamét
 megteltem nem vándol hatra aral
 hogy a mi népünk nem vándog szemeti.

Ős aatán társam este tess te gondolkodol
 mijen lere a hálás ne busuj met csak meg
 lere valahogy a nagyhába vonq ket nagy
 vetett aq ott sokott a vendég hálma mi
 a kicsi hába hogq. a vendéget ne zavar
 juk. ~~Itt kérdezed~~ hogq minek az a sok
 cigyi gurma? Itt bira az kell met nálunk
 a leán ha férkez menyen kell ket denyha
 nyör nemetes párm nyör magyares ket derakaj
 3 festékes tizenket lepedő eset ahol három nagy leán
 van sok gurma kell legyen elkészítve.

Másnap reggel megkérdelek hogq nyugodtál te
 bira eröst dicsired hogq eröst jól.

Megvizádtunk hát el látom a majorságot
 s el vizlek magamval hogq sejel nére a
 sejs falunkba. Exembe jut hogq ma Sant Ersebe
 vom el vizlek magamval az en nememet meg
 köntöm met neve napja. Itt be menyünk
 a hába en megköntöm Ős edes noni
 adya az Istén hogq sok számos entendóbe.

estense szent Ersebet napját öröme

egészségre s lélekvidvőségre. Menim megköszöni
s feleltet s miex patinkival megtántol.

Hát jönek a massikarok es körönteni az orvok
morsókatnak vaj: kettőt. akkor be jönök es /d

köröntik minem arakat es megtántol meg vajgyet
massókatnak s akkor minem ad nekik egy korant

s avat el men nek. Mi es meg ^{is}illógatunk s
estén indulunk haza. Ut köbe erre talát korunk

korant annyim Katalin s körözi hova járátok

korant fiaim 2. Mondom hogy Ersebet német köröntet

ik meg met ma neve napja. Aranyja a korant
annyim jaj telkem györmekem x Katalin napja es
itt oután mábink es el jere megkörönteni

Hát estén es így menyen a köröntés egen telen
hanem a mulatságot Katalin títés s Andriás ránya

Tanem ha immia idarig estünk K olvasó hát

ne unatkozok háhanem ariseld magad sepen

es anni pzen tetnik nekem türed el met enes

eltünöm a megjegyzéseidet.

et salunkat nappába megismerted hat most
 el viték a templomba. Elikesett Edmont
 elio vasárnapja menyürek a hajnali misére
 ügyekem kell met hat iraker keeslödik a mise
 hethö nap fel hatkor. Igaz hogy hivogecskö ön
 a fel zsemarasok az fel van eltit kent Anokás
 de azért nem fagyunk meg met jó brandiak van
 kedves olvasó talán a tük templomatok jobban
 fel van ekésitve mint a meink talán gesdagabl
 de azért a miénk es elég szép nekünk jó tégla
 a jó oltár amint látod azt idvarelya mikor

Gabriel arkangyal köönti: Miriát bucsu
 Miria napján van s meg van kent hitemiség
 oltár es Maria oltár ardan Jézus a kive es
 Maria a kive oltár. Aztán hallgasd csak meg
 az orgonát miyen gyönyörűen szól Harmatoszatok
 Egi magasak vagy Madzalegy kent sűr. Telpes.
 Aztán látod k. olvasó hogy itt a fejer napok
 nem ülnek a fesiak padjába egyáltalán
 ez nálunk nem szokas

a defek a négyvel énekel mise végén
 elmondjuk a Utangyalát. Vasárnapokon
 két mise van hogy akik nem tudtak
 elmenni a korai misére azok es misét
 hallgat husszonah. A deli mise előtt másod
 hangverseny a templomban a Kent három
 száz olaszját szoktak el innad kosmi a
 rósa füer társulati tagok. Van vaj 15
 bokor felelak orsonyok s leányok.

A hajnali misére mijes napos sejt nárm-
 val nohtak eljarogetni. En magam is
 szívesen tartom hogy egen edventen az
 igen maradjak el. Most név napok es
 egyetven vadnak. Bibianok sokan vannak
 Ferenc minden negyedik ember Bori es
 ekeig van Miklos es van egy pár
 Ambarusok Lászlók mindenkint meg
 nohtak közönteni a jó barátai.

Ugen de meg ezek mellett a olaszok
 végzők es folytak reggellenként.

20

ahogy menyünk haza a miséről halljuk
hogy ölik a disznókat más helyen inkább
persselik be kőszármak a disznói persselőt
höz jó reggelt adjon Isten s elfogadják
adjon Isten. Akkor meg az kívánság a
gyardanak vastag legyen a szalonnája
a garda feléi része legyen benne.

Te kedves olvasó csak esováld a fejed fuorra
neked de bíra mondani hogy nem mi
kerdtük így csinálták nagyapáink s déd
nagyapáink s mi folytassuk. De meg azért
meg kell mondjam te olvasó hogy mi
edvent be hetenként három napot böjtö-
lünk szederán Pénteken s szombatán
de nem csak a hústól hanem meg a
tejestől es csak olajval főnnek es unomysot
ta olajat úgy üssük a olaj után a faluba
kettő es van. Kender magból s börtán
magból. Mi az kedves olvasó mit csudálkodol
nem érted mi a böjtán hat en meg

11.

memoriam na tök tudom hogy bontás
oláhul van de mivel a tök nek
ket értele van hat így oláhson
bípuh met itt ha a fejérisék előtt
egy neves ned ezért erre pironyat ná
nás érte. Tudom hogy gondolat maem
gad ba hogy nő ezek es jó magyaros
hu így benélnek. De azért ha gondol-
kodol egy kicsit hat igazat adn nekünk
De azért jó olája van am a
bípuh maem sok mindent ke-
szitnek az aszonnyak vele
elost ortán meg ha érdekel a nálunk
szokások Betlehemi szentor jäték hat
most van alkalmas meghalgatni met
Alneqbe es lea egy rend s felneqbe es
most hogy közeledik Karácson minden
este erre gyűlnék s tanolnak. De tanol-
nak a legények es énekelni járnak
a leányokhoz. Négy rend legén fog

énekelni. Mindenek rendnek külön része
 kassa len. Most tanolják a Szentnyelket
 s Im midőn mindeneket. Karasanyinemeteket
 Valantnak magik körül, egy barát két esküdtet
 s egy notáriust aki elő énekes.

A betlehemesek es valantnak egy király
 királyt, kent. Jósselet Mariát, 12-14
 életelős gyermeket egy angyalt 10-12 életelős
 gyermeket hat pásztor, elő as öregpásztor
 második a fejő harmadik a medolii negyedik
 a manyator ötödik a furujas s hatodik
 a samar. S még a szállást kereső gazda
 összesen 12 személy.

Megjegyzem költés hogy nálunk 12
 gyermek fia gyermeket jelent s lány gyermek
 leánya. Itt a betlehemesek csak férfiak
 lehettek leánya nem lehetett azomba az utóbbi
 időben ezt a szabályt megszüntették s Mariának
 s angyalnak bevettek leányokat es

Még abban nagy kerületben van
 a kisajjzermek közt és met karácsony
 rendezésén este ők és jönnék énekelni
 minden háshoz pörceet elig várják
 hogy eddig csak az innap egy hittel
 az előtt immá kezdelek az annyiktól
 hogy meg hányat adurand karácsonyig.
 Hat a Luca székere hallottál e valamit
 hat az úgy van hogy Luca napján aki meg
 kezd egy székert csinálni karácsonyig minden
 nap csónal valamit rajta úgy hogy mikor
 kell menni az éjféli a misére akkor végül
 el a csinálást. Hat el vinné az éjféli
 misére és arra a székere ül és arról
 meglátja hogy a sötét mit csinál.
 Itt multba egy vallásos fiatal ember megpróbálta
 a neki fogott a csinált Luca székert
 s az éjféli misén arra ült hátul s hat
 látta hogy az ördög es ott van s is
 egy nagy bizonyossággal azt meglátta

nevét akik vetkestek a templomba hát
 be tölt a birajbör s még mind arona mit
 injon hát meg fogta a fogával s nyitani
 kezdte a bört erőst húzta a foga körüli
 ki szakadt a bör s a fejit jól belé vágta
 a templom falába ezt látta a Luca sekin
 ülő elkacagta magát s akkor az ő nevét es
 felírta az ördög. Ez igaz volt így becélté
 maomnyam az pedig örökké igazat mond.
 Te kételkedk benne k olvasó? hát én arra csak
 azt mondom hogy próbáld meg, én igaz nem
 próbáltam meg mit én megkítttem úgy ahogy
 mondják sa ki nem hiszi győződjen meg.

Hát mi es kézzilődjünk karásonra. Hát élre
 es nézem a fat hat az bira megfogyott
 munaj keresni újra. Az őszén vettem volt
 egy fertajt a Lucaaricai erdőből a sugj
 egye ofan rosn hejt voltak az ötek hogy
 mind a négy kereket megkellett kötni
 s még úgy es csak az Isten őrsött meg

hogy életbe leírtam. Messzeeske van
 ifjule után két órákor elmentünk s mégis
 este tíz órákor értünk háza sokan voltak
 akkor felett. Outom még egy metert eseredtem
 volt kaportával egy Keszvénai olától de
 még az se lesz elég met hideg van s
 kell tüzelni 100, a ja. Pedig fiatal bűbök
 ja s gyertyánfa vit annak ortán van
 seene. Hát még most elmenyek met
 most jó van ut van ortán Keracson
 után lennek olyan üdök hogy meg a
 kutyat se vedel ki, furtinák s nagy hó
 fuvások ojankor nem igen jó az erdőbe menni
 Most nem jenek vel megyek hanem vízek
 vaj tis korára hogy^{nak} s egy jeteraj török busa
 listet legalább nem kell ki menyek az
 erdőbe azon az Jsten verte rossz után
 hanem a feluba eteserelik az oláhok, ojan
 lát adnak este amijent akarok s ténhetek
 meg háza fele

Hát öröglált es a szerencse egy órá alkum-
 ni kezdett met a ferök busa hint eröst kellett
 sa hagyva neki hat megmutatta a fat
 hat orten az jó fa vót mind két metres
 szeresin fa vót vaj huzonót darab a lé
 utan egy jó ferü gondolom magamba ha
 est mind ide adjo akkor en eröst jól
 jirtem. De az óráh meg kért egy szak pityókát
 hat gondolom magamba meg a se lesz csuf
 s meg es injirtem hogy elvixem neki penteken
 Radotzra s ő es ott len s ott oda adom neki.

Megrakodom s a levat megabrakolom az óráh
 bé hívott a háiba s meg kínált ebédvel hat mon
 dom nekem van a tarisnyába de az órá nem
 hagyott békét hogy csak egjem met eröst jó étel
 Gondolom magamba tudom mejen a tük jó éte
 leték de vix utasítani nem lehet met megirtod
 Hat élé az óráh az antalsüket arra kiborítva
 a málet s azt mondja hogy uffek oda. Ut málet
 címével negy felé neki de kötséget nem látok

az olámé kiment s hat horka bé a
 kamarabol egy csereptál foghagy mas genbat
 s azt mondja "Poftim maninke" tessék egyik
 ökkor en erőst haragutam magamra hogy métt
 tudtam le menni a háiba ejent meg sse ettem
 s most kicsi rájjak ha nem tudom megenni.
 De az glák birtat hogy nyujjak hezza hit
 en egyet fohankodva sohajtottam mint akut astat
 lamul el itélnek s hezza fogtam enni. A mále
 az jó vót de hogy miyen les a gomba gondolom
 az olámé nem adott kalánt met ök kalan nékül
 erik. en a sabajt nem bonthattam fel. hat heze
 nyulok kevel a mutatós a hüvejk ujjam val
 met ök es ugy nyultak hezza. Kéremelek egy gyet
 hogy kivégyen hat kiugrik az ujam kökül erőst
 sik vót próbálom a masikat azes el nekik
 a mále amit bé faltam vót elkárhozott a
 sajamba. Meg próbálok de nem sikerül a se
 Gondolom magamba nyavaja köjje ki az éjen
 vendégetést en többet nem kentödom.

18
Keresésére a li megindult az udvaron s én
ki futtam hozzá megállítottam aztán vissza se mentem
s így megmontattam a gondolatot. Fel sejttem
a levél s indultam hásszra az út van vaj harminez
kilométer de az semmi éjén jó nánitón
Mikor látom mireba értem gondoltam hozzá
mennyek kerentül a vizen a szusszaván igaz
hozzá be van fogva de éjén terüvel meg se
merek reja menni met hátta be szakad s
meg orton Andron es meg nohta lékelni
a jeget. hozzá ne merjenek a jégen menni
met van neki húros bidja hozzá fizessenek
neki. Igaz ha valakinek nem vót pénzé elvett
ö egyebet es amit éppen szállítottak a nekoren
abból vett rámat nem vót ráloqatós de nem
vót kövönét benne aki a malomba vitt
attól firtet aki fát hozott attól fát aki
hozzát attól hozzámat s káponatát hát
gondolom hozzá meg es a bidra mennyek
nehogy bele szakadjak a jégen.

Azt mondom Andronbá nincs pénzem
 hogy vixem átol a vízen. Arrongya
 nem baj én elvexem az fát es. oda jó
 kiválat abból a szép két méteres nernam
 felől a legnagyobbat s legsebbet s monolja
 est ha ide adod átol vixlek. Gondolom
 magamba a nehé séges ror nyaraja tőzön
 ki két ennek az arabel huse ror lehetne
 főttni arra a gosz hidra. Kértelem hogy
 a sok de nem enged. Vines mit csináljak
 oda kell adjam met hanem itt megsetetedek
 de vettem a szánrola de biza Andron nem
 birta hazra hanem segítség kellet hujon
 Sajnálom est a szép fát de nem tetotek volna
 egye meg a fene est az oláhot csüful ki
 vette töllem a bicsku részt. Hason értem
 keresésesen imma fa es van de még pénzt es
 kell Karácsonra csinálni. Nagy eggyezünk
 meg hogy csütörtökre el kell vinni Kucsarvára
 két szép koroná hagyomány met ott drágábban

el lehet adni. Jó mended csak furtina
 ne legyen el lehet menni. Te pedig kedves
 olvasó jere velem mindenütt ne maradj el töllem
 met sok mindent látó ojanit amit ott honn nem
 igen van miseded fatni.

Keresedán este felkérültünk hogy el menjünk
 Szuesaróra éjszeker eles indultunk a szan
 ra felpakoltunk ketaris kororu nagy mat
 jol te tapasztaltam hogy nekogy meg jaggyen
 a nagy ma eröst seip veres nagy ma ojan
 nagy fejek mind a hurka feneke. De hudeg
 van eröst a he es nagy de nincs mit csinál
 ni musaj ponst csinálni karaisorwa ceitt
 musaj menni meg ha ven asken hull es.

Hogy gondoltam hogy lehet nem len jó es also
 merön menni met ott nagy len a hi inkabil
 menyek a cibujon ha hi mefeter munnyu ott
 van a csavar ut s ott jó len es ut
 hat ugyes csinál form. Ut megetünk hajtogatam
 a lovat met Szuesara harminc kilameterre

van, De bira a esivar- utan es nagy
 a ho mire kiertunk Szuesarvora imnia
 megeringadt. No mondom imnia mi se
 kapunk hejet a piacon Altet biztosan
 elfoglaltak a Gasafelviak es a Jakobestiek
 met ugy nehtak. Hat a mikor a piacon erke-
 csek ket ran vet nagy marval. Erast meg
 orvendtem hogy ennyiesken vagyunk tultam
 hogy ma jo van len a nagy manak lett es
 bira delbe ugy el adtuk az egyenet mind a
 borsot anonyi pisenet kaptunk hogy meg ket
 kapacsonra es eleg lett vena. Orimembel
 aldomast es ittunk s aztan haza indultam
 igen jól hajtozattam hogy kisi versennychor
 unna a Tamasi kerent fajinal votunk A
 zaitar kalibinal kerdeskodtek hogy jartunk
 jól mondom erast jól el adtuk a haggmat
 erre mindenki ve monta hogy a jovi entartok
 re o es viken haggmat Szuesarvora de em
 a jovi esuloitokett nem mennik garantelni

No haza értünk edes olvarom most husod-
 junk be a jó meleg házba s vessünk rámat
 magunkra. Fa van es penzes van karacson-
 ra de meg jól van a hirt anné kiül
 nem lehet maradni mából sütnék az aszongya
 lepént a legényeknek s perecet a gyermeknek
 konyap mennyünk a malomba es most este fejtünk
 tőrökbusát met egyarást vates vizek a
 malomba amig a busát s roszot bi merem
 addig szer kerül a tőrökbusára es met kiül
 el kedves olvasó hogy én tén csak karácson napját
 tudom ki várnai kent István napján imma
 kell főzömek málet. Hát azért gondolkodom
 hogy legyen máli hirt es. Gondolkozom hogy
 hova es mennyek a malomba met éjenkor
 mindenütt sokan vadnak. Hozzáimittam
 hogy előre megnezem a nálunk való malomba
 megfutamodék s bi futtam a Jöts Anti malomba
 Kérdem Szigort az ola monart hogy lehet ne e
 psikilni s tőrökbusát örölni aszongya megöröni

"szó ne potyog" nem lehet ne gondolom
 magamba pukkadj ki. Itt nem örlök
 keressenra. Nem baj aमितom magamba
 el megyek teitomirebe Henning ha az
 social malmas hat ha ott tudok. Eles
 mentom csak imnia az vot a baj hogy
 itndomnak újra fiaetri kell. Mondom
 magamnak ne fővenkedj komám hanem fiasz
 a hova muraj. Hat meg egy es tem Andron
 val hogy minden atol memes es haaz jöve
 egy egy kilu buen lint az egyen kilu
 kemeg er lint a masik feher. itnd egy bele
 kell napugunni csak evost soknos atol ne
 kellen jirjak. No oda csak Henning matom
 ba hat ott annyji az ola eliq mozognak
 egy mastol. No fese mondom itt mig
 fobben vannak csak a kapura obihok
 mind gondoltam. Nem baj elere beröke
 a gerdavit. megbitom mit mond
 Hat ez a social queda biatit

hoqy eay kusit waqub meyd interke
 dik. Oat an mondem neki hoqy elöve
 müinkit teqyen rendbe a magy erakut
 s a sorabokat met nekiint kamaoilt
 van karacson mind ae olahok nak
 ae olahok nak vekerektor van
 karacsonnyik ok reja ernek meq
 igy antin herra jutam ae orleske
 minden kin nekiil. Imma csak ott honn
 kell ae innapokra kiaiil ni hoqy a hae.
 taja es rendbe legyen. Sok fat kell waqri
 met mü k. olent neqy napot innapolint
 karacsonkor asonyik hoqy a reji kere
 tenyek nyole napot innapoltek igy
 hat mü le waqyunk maradva.

No ides olvan elikeett karacson renwedeje
 Adam s Eva napja me antin naqy
 a kerülodei minden haenit sütnek
 fönnak ae innapokra De ma antin
 ojan magoru bot van hoqy jo formain

nunci ennek. Aztának a nevények
 nek akiknek semjít nincsen azoknak
 es adnak hogy legyen jó karacsomaga
 illot minden hümmel tötnek galuskát
 / tötött kapontok hogy legyen az innapodon
 ottlan a karacsomaga eger nap nagy a sürgös
 fogas. Et tepen sütes magasag vasas siert
 mindenki hogy mire megindulnak gyermekek
 enekelni minden el legyen végezve
 meg a karacsomaga es fel legyen rakva.

Kapmentült után imorra iadulnak meg a
 kissebb gyermekek enekelni. Az ablaknál
 megállnak kánnal s nagy enekelnek. Paradicsom
 mezejibe arany kármeg letérítve ott a muset
 illotam kinyílt egy szép zöld virág nagy
 ma karacsomagi eneketet es utánna verset
 a kissebbek akik nem tudnak enekelni
 fiamak azok egy: En kiesike nagyok egy
 perccet vörök s arat elibb állak. Tudom
 kedves olvasom hogy mit akarsz kedvesni

hogy miat emlegetik a gyermekek a peresét.
 hát az egy volt mindig nálunk hogy karácsonkor
 a gyermekek rézre peresét szűtek ajándékul
 és most immá adnak almat Diót nádmezet a
 est után Istent fizesse jól megkösönik. s futnak
 tovább. Hát mi es kerüjünk belől a künan orlát
 hát Istennek elvégstük kosok bi azokból.
 a jó bükkfa bogatból hogy fájjon a galurkur.
 immá az enekesek es megkösödték gőzölni
 üjjünk le beretvátkozni elkerülni mindenvel
 most immá el végük az enekes könyvet s
 el enekeljük azt a gyönyörű szép karácsonyi
 énekeket. Sokemeg telkem mely almodból
 es Im minden mindeneiket vagy esoda pa
 torok az erőt. szép kedves olvasó ha esek
 enekeled úgy tetnik hogy most szűtettk meg
 a kicsi Jozus az enekvel végstünk.
 fönnek valakik igen fűbbön jönnék ne lepődj
 meg a olvasó hogy ma senki le nem jöknik
 esekes a sokunk jó barátok szűtt jöttök hogy

együtt föltsük az idét mag a misère kell
 menni kutyájával de ne lepődj meg nem
 pánszre kutyájának hanem dióra amit szétontunk
 a gyermekeknek a nyereséget osztán van öröm
 No itt van első hárságra imá nagyb járnak
 az uton te s fel. A Betlehemesek fel valóban
 ötvöse vagy próbálnak vagy mennék el az éjjeli
 misère a portorik csúját s az állásokat lecsatol
 met a templomba nem szabad állatoron be
 menni a kiraj s az angyal a koronát a fejiken
 haqqyát s józsef a kalapot. Itt énekelő legyenek
 es még most próbáltak ökes jönek a misère
 a bír megparancsokja hogy hónap este artán
 nehoq valaki valahol cserepestedjék met
 hónap este indulnak énekelni. Alasodik
 hárságra van mü es siessünk a templomba
 met hanem nem ferünk be. Így van
 nem-montam k olvára latsol. imma misère
 hej de szett jore furakodj utánnem hogy
 legalább egy kicsit beebb legyünk

Késd csak menjenek vagynak a Korus nagy teli
 van nagy meg az újram sem ferne oda
 elöl es mindenki ülé is velle hely tele van
 a templom evesse s meg sokan küjcs es
 maradtak ma hat itt ontán van nép
 beharagvosan után kezdődik a mise a deak
 énekelei a sebb néi sebb karácsonyi énekeket
 az ember megújul. Mire végen a pap meg
 mondja hogy hat örökös les a pártos mise
 ügyekesenek arra es s a déli misere es
 Ontán sepen kara menyünk ott honn
 most ma le fekvünk de nagy gondolom nagy
 ma elég becsültesen börtöntünk hat fajunk
 valamit mit felvinnak maist megnessük
 a galuskát nagy meg fette. Hát is jól
 meg van főve evünk belöle de mérték letesen
 nagy el ne rondsuk az et vagynak karácson
 napjára. Karácson vendesen Bukovinában sepe
 feher sokott lenne caöst gyeren fordult elé
 hogy fekete vót de akkor birtosok vótunk

Nagy Klüset fejer len. Flait mondjak
 hogy era karacson kedves olvasó mikor
 te es itt vagy eröst nép csipös hideg
 a mel nem fu a fák szu marasak ojan
 eröst nép hogy na ember ost gondolja
 memcs ebren van hanem almot lat
 Csak Gairén felöl hidegeeske der ver es
 egy kicsit csipi az orunk hegyit no
 meg a bajintes megrakju fejer vragval
 de eha heeser saaktunk akorom mondani
 mi igy lattuk meg a napot ebbe netasba
 nehunk igy eröst jol van. No immia ki
 jöttek a paiter miseröl es akik el tudtak
 menni s el nem aludtak. A gyermekok es
 meg jo hajnalban felkeledettek s futkosnak
 be a nagyharbo hogy mit hozott a Herustak
 ellet elfelytettem mondani Kedves olvasó
 hogy mi karacson estejün a Herustaknak
 rollást csináltak a tirta harbo egy marok
 minat tenunk s az asszon letakanya

egy imápoló kendejével az a Jézuska
 vállára s az ajándékot amit hoz Jézuska
 oda van be rakva a sennel. Játékok
 nédmér juvaja mézes kalácsok divó alma
 ezek össze pakolva mindeniknek külön
 sa neve reja írva hogy verekedes ne legyen
 a gyermekek közt. En pedig ellátom a munkákat
 az utólsó nem dolgozok sokat mert az este
 mindent el készíttem csak most oda adom
 nekik a ganyót ma nem hánynom ki csak
 össze takarítom meg nagy apámnak az
 apja se hántra ki karácson nappal a ganyót
 No evvel es kérem vagyonok be mennek avat
 támadnak reám hogy vittem e be aranyos
 vizet mert Jézuskát megferentették s
 effele után aranyos viz van a kútakban
 s ebből inni kell éhsemre s ebből mosdani
 mosolyogok k. olvasó a rékasunkon de nekünk
 ez így tetszik ahogy az öregel tartották.
 No de most kell kérszön imádkozni

s ortán ebédelni. Kérded hogy miért
 közelebb imádkozunk se mindenképp tudja
 az imádságot s mondja el magának
 hát igaz hogy tudja mindenképp de így
 együtt jobban esik s a mellett a fiatalok
 nem esnek keresztül rajta mind a Gladioli
 azon a gyönyörön. A mikor még van
 reja közelebb szokunk de bizony majori
 üdöbe a valahán amyi fele van
 akkor nem lehet együtt imádkozni
 de most immár ideje ebédelni met
 hanem el kerünk a déli miséről
 Megint mesélnék a kolvási tudom met
 az ebédelt azt híved hogy tévedek s
 a reggeli hejett ebédet mondok nem tévedek
 vedd tudomásul hogy itt nálunk az öt
 magyar faluba csak ebédelnek s ortán
 Délebbélnék s vacsorálnak hát reggeli
 nincs telen történi ahol urisálnak az
 igen gyér nálunk

Né most aztán öltözzünk fel. Éli a kis ma-
 hat karcsúsít, kicsisít és örményes bündát
 kered. A kered a kis ma hat nem reg fejeltet-
 raj a karcsúsít és magam csináltam Ferenc-
 rabla ki a kicsisít hat ezen aztán nevetni miszle
 bemed a kabátok mondod te jól van ebbe
 igazat adok de nekünk az a kabát ha az
 örményes bündát el kerednél met ujjonam
 ojan fejlet mind a ha ha el keredyesedik
 akkor beoktuh keredni postoval s annak
 azt mondjuk bündás kabát tehát a kicsi
 kabát nekünk kicsisít aztán reg fejete
 kered az a mi örményes öltözetünk az
 idősök módos emberek muntyan bündát
 rakta csináltatni gören bürvel bündán
 sejem vel reg virágokat varnak seje van
 egy másik fajta es a fel muntyan est csak
 muntyan rajok hi s fejete bündán bürvel regit be
 es viselni való de mind fejlet. Öntem
 Ten meg az örményesnek lájbi bündát

ea draga dolog ea ortan csak unnapokan
 vesik fel a fejer nepek ortan van kon
 ea ortan sjan sepen kivara varva sejem vel
 hogy meg annyit hej sines ki varat lam hogy
 az ujjadat le tedd a hort, es csak baram
 bor lehet megfestik feketere es a varaschnal
 dimitik piros s aold. istaval s rep magyaros
 viragokat vonak reja minden szimbol.

ortan van könyökös bunda sa jo
 madoschnak a korszak, majd nem bokajq
 ead ezet sepen kivara. it ferienak
 meg nem mejes bunda. ujjai ninesenek
 sa a oldalan fongolodit.

No unna aat hivem megertettel jerinek
 a templomba mise sepen folyt le most
 menyikak hazra ott hon detelvedelünk.

Uessenyje utan meg indulnak a Betlehemesek
 hat meg nersuk hogy vegeznek met ha
 kibarnak es nem fejedem be. Karison
 napjan nem igen szokunk menni schova

a templomán kijel. Mindonki ott honn
 marad. Énkes legény öné, ügylnek
 a meg meg próbálják az éneket. Utóbb
 akik a falusi moreskasokat kapták el.
 vaj fogadta meg azok neveneséket met
 az énekek re nem kell tanúsít met azok
 magyarak, de azoknak akik sajátokat
 fogadta Gúraselkából meg van ügylve
 a bajik met meg kell tanúsít előre
 az énekek re. Este hat orakor indultnak
 először a bírósá mennek ott tennek tinteletet.
 a bíró megfinteli máris püalinkával s a
 lelkiere köti hogy beszüleleseti legyének
 nehoq valamni desenyoságot csináljanak
 es onnat mennek a megterverett útsábo
 ahol kezdik. A leányos hártos be hüdnek
 egy legényt hogy megkerdesse a leányt s
 a nőket hogy beveredik e ha igen akkor
 be mennek az esembe s énekelni kezdnek
 mind, a bíró a nád püalinkával veri qerendát

hogy mindenki énekeljen ezt énekelik
 Serkeny lelken mely almodból vigyázt
 magadra met ma Urad jö-e valóra
 szép valtsággalra drága kincset hoz
 Magával orvoslásod ra. Ekkor hogy
 az első verset elmondte'ek akkor a legé
 nyek el hallgatnak s kezdik a munkásoh
 s így afelvátra végig mikor serkeny
 kes akkor kezdik:

Im midőn mindeneket birsággal
 dívat na Auguratus hogy könyveben néma
 serevit iratna. Ezt es úgy mint az
 előbbit s mikor elvégezte'ek akkor be
 kopogtat a biró s e sorokat mondja
 Birvendjünk es aggjunk halál Istennel
 Isteni rent felségének hogy meg adta
 ernünk rent kültetésének napját öröme
 egészébe s bekesébe adja Isten hogy
 akarsuk következő újentendőt es lelki
 békesébe. a garda feleli adja az Isten

Őta antalra ele van kemit ve egy evig
 mires pialinka s egy lepen est. a
 meginekeleset ajandékosrah a quada
 megtinteli iannah belote egy kiserit sa
 többit bele tötik a balerkaiba s mennek
 tovább ha a hazi leannak van veretöje
 akkor a veretö legermeti a kiser majara
 pöntikakot var felas ^{longy} fencel nek egy ket
 part. S indulnak tovább annak a
 lejanak jo ahol keedik az enekelest de
 a kihoz esak hajnalba ernek az egész eget
 vrasantotta nem mer le fekinni.

Athogy elregereték a leanyokat ugy indit
 nak meg Istvanit kikönteni csak most
 muzsikasok nehül enekelik:

Ime egykor rent Istvan Istentben felatta
 Batoraggal szidoknak hoogy predikálna
 Es penitenciara mindent fel inditna
 Amint a bent was est nyilvan vizonyitja

A szent Istvánoknál es meg jár
 az öreg palinka csak hogy est most nem
 együtt balerka ha nem meg így
 s így bira amelyik nem fant mértéket
 az el es azik egykettőre ki esik a sorból
 szent György napja ugyan csak úgy telik
 el mint szent István napja.

Apró szentek napjaira még előző este
 néha kemülnék mindenki esinél apró
 szentek elöt. hüvelyk vastag csigolyát meg
 vaasornak köröpen úgy néz ki mind az
 ostar. Simona hajnalba kezdik.

Est mindenki esinél je fiatal öreg leány
 gyermek egyformán akít elisipnek
 az első a fenehire harmat csipőst
 aragnak az első ütésre mondja apró szentek
 masodiktora David David a harmadiktora
 je egészevel viseld az új erdenelöt.
 Utat meg vortek az megkönni s ha van
 apró szentekelője ő meg apró szentekeli

de ha nincs akkor adós marad met
 senki nem adja oda a magától hogy
 avál vezek vissza amit ő adott.

Utolsó kintek napjával a karácsonyi
 innasok be fejeződtek.

Szilveter estejen mindenki elmegyem
 a végveessenjére. Ekkor a pap meg
 mondja hogy az érbe hányan küldtek hány
 fia hány leány hányan káltak házasodni
 hányan haltek meg hány férfi hány fejer
 nép. Vessenyre után háson megyem mindenki
 s kívánsai hogy mit hoz az új esztendő
 s mindenki szeretne meg bebbenteni.

a függönt ami a jövőt eltakarja

vagy mindenki neki leg annak amit tudni
 akar. Akik azt szeretnek tudni meg
 meddig élnek s azok qarast hányanak

Égy tal vizet ele tennék s egy jóli feyerket
 / régi esüst hatos / jó magadrol bele ejtnek
 amig magától ki esik a vízből

elői bele efitis re ha nem esik ki akkor
 meg egy entendót el, s így minden eflést
 olvasva annykor ki esik az halat jelent.
 a másik pedig kalamokat az esias
 példányára felallogat val a hamyon a
 esaladba vannak mindenitnek sorba
 a megjutnak a kalamnya lesik az abba
 az entendóbe meg hal. - illi evet
 megjertuh gyermek koromban miyes kala
 nyokat allogattunk a példányra. Egjel
 a maeska mind le verte egy se maradt
 fenn hajnalba edes anyjiam fel kell s
 meglatta hogy le vannak verte s mandya
 Jerus Maria szent Gyozsef ebbe az entendóben
 mind meghalunk edes apám csak mesogott
 ő tudta hogy a maeska verte le.
 Annykor nem baj hallode ecer ruffes meg
 kell halni azért ne busuj semmit jövöbe
 meg ha kalamokat allogattok a maeskat
 hajcsalot ki a hibábol.

Ut leányok pedig azt névelnek tudni hogy
 legyen legyen vaj quada kéri e meg
 est ugy tudtik meg hogy ugyentendó ejfelin
 sorompójt kötték. Latom kedves olvasó
 hogy nem érted a sorompój miszoda
 Uchühk a kövkeriterek magydnem mind
 sorompójos. Ut lenyö ~~ket~~ lamah a hegye
 igen bogos ert el hasogassik ajarn kar
 prestagságu kändrakba ortan ezt a jöd
 be verik egy mástol egy sánta araszmyira
 s a teteyin alalb egy fel sakhra furzu
 löl egy konorut fennah hogy jó keményen
 aljanah es a sorompójos kert est kötték
 a leányok a nemiket bé kuntah s
 olvastak kilene sorompójt s a tizediket
 meg kötték pántikával ortan reggel fátta
 hogy lassak majent kötték ha jó bogos
 kötték akkor vót öröm met a naimel bogosok
 annál quadapabb legyen kerte meg egy kötték
 ha megint nem vót bogos akkor a

rölepen csak nagyon ritkán. Még arra
 es kíváncsiak a leányok hogy mennyit
 kell még várni az esküvőre azt így lehet
 még tudni ahol any göje aran' elmennek
 csakes éjjel s neki nőnek a göjének
 huj ha az első hujra röffentett a göje
 akkor jó mel' még ebbe az értendőben
 férhez megyem. De vadnak rest göjék
 hogy még tímer es kell mondani huj s
 még akkor se röffen egyetkor a guta környe
 kerü a nagyon leint. En magames süde
 gyermek voltam eröst szeretem volna
 meghallgatni azt a göje kötögetést ole
 a leányok tudtaival azt nem lehetett
 még tenni. It' nemzedünkben volt egy
 öreg göje gondoltam hogy in ide elbujok
 s meghalokom a leányokat
 hideg rit' fastam várak nem jó senki
 immia jó másfél órát vártam ne jó
 senki. It' leno egye még en többet nem

verek. Itt hallom hogy ropog a víz
 hát jó két leán vitatkozna hogy melyik
 majon hamarabb a göjének mi orvát
 az egyik mondja húj a göjje halgat
 megint mondja húj csakes hallgat
 harmadkor negyedkor ötödör semmi
 eredmény csak meghorogtak neyen leán
 keservesen reja kiált hujte ne hogy a ror
 nyarapa tégén beléd itkozottja.
 én ma akkor pukkadtam meg a kacagás
 föl el kellett onnat fúszak másképpen
 el árulom magamat. Kezen feanyorot
 a sírás folytogatta én meg kacaghatnám
 vót. It köibe a Kutyá es ugat ni kezdett
 s hi jött a szuszid hogy ki jár ott
 kulcsos ember vót minnyá rid ni
 keate hogy mit jarnak es ő udvaron ejel
 az anyjáték nemjószágat sok ribanem
 inkább imád hoznatak a kejjet hogy a
 diannyat kötögetitek eltakarodjatok

A nagy leányok nagy sajnálással
 hára mentek a erőt segyelték hogy egy
 járhat. Új extendá országán mindenki
 boldog új extendá kivárással kövölti
 egymást. A fiatalok erőt vörök vörökentet
 met addig nem névad nyilatkozni mulatságot
 táncot csinálni csak vörökent után való
 vörökent. Vörökent országán mise vörökent
 prorektionnal at meggyen az egen neje a plebein
 nia uavarára ott van a vörökentelés.
 Mindenki vörökent hára kentelt vörökent met
 vörökent után a pap megindul hára kentel
 ni ami eltart biza nagy napig.
 Hára kentelni a pap mellett járhat a deák
 a harangosa nagy ministrans kella a papnál
 s kella aki előre menyen esengettjüvel mint
 adni hogy já a pap. A hára kentel egy per
 tyával terden alva vörökent a kenta koraentet
 az arat le teritve fehér abrossal rajta
 kentelt vörökent edény. A kapuba a deák

kerdi: Királynak királyának János Kriztuszának
 énekét, a ministránsok: Békesség e ház stb.
 a pap imád kerik és a háabelik és a pap meg
 kinti kentelk iravel és sokra nyujtsa a feui-
 letet a család főknek és astan mindenkinek,
 a kántor csalátt az yfóra urja G. M. B. és az
 extendő rámat: It fekre styes kerdi a gárdától
 mit adnak a kent kerent nevelben a garda
 feleli János nevet s minden jót. It gardsa ad
 tehetsége szerent jemet s meg valami gabonát
 árpát, zabot, ténikburat, vrsot, meg vajegy
 fustölt sonkát. az asszony ad két kerem fajtát
 egyhét lej kendert vajy, kender cernát
 a gabonát a vekerre tenik met aas jár
 a ház kentelökvel. It mikor a ház kentelés
 meg van ott immá beállott a yfarseny
 immá kalad mutatás. Itst ostán kardid
 nek a ts sok lakadalmak bálók s koma
 tiateletek. It tencot a legények rendezik
 van minden csoport legények

egy választott előjárója az, el menyer
 a bíróságra s engedjeit ker az éjjeli
 táncra. Ittan el menyer messikásokot
 fogad s ő gyűti fel a legenyeköt a jóma
 aruit a messikásoknak kell íratni s a
 házára a hol táncolnak, este két órákor
 kezdődik a tánc. It legenyek el mennek
 lejánekeltt met a leányok hívas nélkül
 nem mennek met az nagy nagyban vona
 minden legeny s keretöjöt el hívja de
 nem nagy hívja hanem az apátot vagy
 anyjátot sepen el kell kerje nagy enged
 jök el a lejant a táncba. Ittinek
 pedig ninesen keretöje az a segen leján
 csücsülhet ott hóm ha valaméjök barátneje
 meg nem vanja ahinek van keretöje
 és avval meg nem hívasa. Itt avval
 bíra nagy jöt felt aki egy igen kéint
 el hívott a táncba. Tene nemis es
 meket járni menyessék fiatal emberek es

Hlunem oxten a mejik lean nem tudott
 jol taneolni az oxten a meszet a falrol
 mind levette arulhatta a joeteresejmet
 kedves olaso ne csudalkozs ha a magyar
 tenekon kujen mas felet es taneolnah
 itt nalunk valcot, horat estajent polkat
 ruzsikát es sok mas felet met sok fele nacio
 van karullattunk es sok fele szokast latunk
 Most pedig nezuh meg a lakadalmat es
 kedves olvaso eppen a somredba van
 nagy so nalunk a lakadalom ha az
 ember hivatalos oda. A lakadalom re
 nagy elo kesulek van elso sorban
 keresnek egy lakadalmas gardat aki
 mindenrol kell gondoskodjon es mindent
 rendbe tegyen mert a remes es
 bekieso lefolyasa a mulatsagnak es
 etkesisnek o a felelos. O hivogatja meg
 a vendegeket akiket az orom apa
 akar. o rendszeri etel ital doqat.

b' gessel. Tehát nálunk a nőfogyer
 nem arvalnak és nem csinálnak
 semmit esetleg egyet egyet lőnek
 De hát vegyük sorba kedves olvasom
 It lakodalom előtt egy héttel immár
 nagybádogorok a lakodalmas
 háznál duzzogot és marhát vágnak
 met sok hús kell a lakodalomra
 a kakácok sűtnek süntelen.

a lakodalom előtt a gazda meg
 hívja a vendégeket ilyen formán
 Dicsőjűd a szent háromságot ki ren-
 delte a szent háromságot Nk igen
 répen kéri hogy meredon 10 órák
 az ő házával jelenne meg neki
 fiának / leányának / öröme napjára
 és elkeserni öhat az Jsten házába
 a szent hit / elvételére melyet
 ha meg nem vetnek nűvesen
 vagyis egyen has nepestől

Dicsőítsétek a Jézus Krisztus

Rendes lakodalomban sokott 40-50 pár
vendég lenni de nem ritka a 80-100
és 150 pár se. Lakodalom-eggen
nyolc órákor megjötték a muzsikások.
Itt lakodalmas has nál minden kapu
sastro penyő fők vannak kosku rudra
kegelve és kállogat val fel ékesítve
és a jele a lakodalomnak.

Most immár kezdnek jövegetni a vendégek
a muzsikások maradt kurnak a gárda
az ajtóba fogadja mézes palinkával
be mennek aztán főj a mulatság
tizenegy órákor van az esküvő ardiq
elfövegetnek a vendégek miher immár
mindenké megjelent akkor a gárda felkéri
a vendégeket hogy mindenké legyen esendő
és elkezd:

„Tisztelt vendég sereg egy kis esendő
kérem, egy pár nőt inditok amig
végít érem.”

A vőlegény nál

A garda elé kísértő az öröm apát is
 öröm anyát s testvéreket a búcsuszer
 A vendégeket esendve kéri és mondja
 Eljött már az indulást óra melyben
 kedves magzatjék oltárhoz indulna:
 de míg el indulniak erre a nagy utra
 kenteljünk meküny röt mostan a
 búcsura. Ekkor le tesnek egy
 magyaros párnát a földre és arra
 terdel a vőlegény s meg csokolja
 apja anyja kezét s meghörögni
 a küllök jóságát és a testvéreit meg
 csokolja erre a mossikások egy keser-
 vest mossitádnak s el indul
 menet a vőlegényt két nyoszolo-
 leán karten fogja s el indulnak
 elől a garda utánna a zenezet
 a vőlegen s a násznép elmennék
 a házaihoz de ott nem áharják
 be fogadni a kapukat be kötik

s kiáll az egész vendég nem engedik
 be. Ekkor a két garda vitába kezd s
 minél több kérdést tesznek fel egy másnála
 a rölegény gardája három fogas kérdésre
 kell megfelelően a mejre ha nem tud
 felelni brass régen a rölegény ná népire
 után sok tusakodás után megcs esek
 be engedik de a herait eldugják.

Rölegény gardája ekép száll a küszöbön
 Ma kapálba alig hogy vevradt a reggel
 erre gyülekestünk nap ráms sereggel
 jöttünk están tintesség es hajlekukba
 arégre kedves ^{herai konyasszony} ~~maradni~~ ~~maradni~~ ~~maradni~~ ~~maradni~~
 tunteletére. A házmagy urakhoz van
 egy kis keresünk itta kinn varakunk
 szép sereg vendégünk legy onok
 szivesek őket be fogadni mi se
 fogunk arént adósh, maradni
 it garda beljebb lép het néz es így mel
 kedves vendégeim én csak azt

esodilom hogy a kiert jöttünk
 azt sehol se látom oda be murendt
 tan en majd kiinstalom
 hogy karba ne veszen soh feredesem
 Thraai lany asszon joffon ki kertem et
 it mü szerepünknek soh feredesem azt
 Elöb el keserjök az isten hasiba s
 öh önze kössük a hitnek láncával
 hogy vidám örömben tartas boldogságban
 ilyen mind halálig reuelmes pályával
 utadjik ki a matkat karmadror es
 kéven vagy a völegén nagy türel
 metlen seque kanyak meg regent
 s ne renved tessék hanem a haerit
 kanyaba vesessék.

Ekkor három maszkarád adnak
 ele egyenként esufak verek eröit
 kell ügyesen a völegén magára
 met mindenkeppen meg akajak
 esohélni ami regyon lenne neki

Végre elö adjar a szép bekötés herait
 s akkor a gorda kerdi a bucsustalást
 a herait a süleitel s testvéreit:

Tízelt vendég sereg egy évi esendő
 kérem egy pár sot inditih emig
 veget érem. Egyrés irant való keretelne
 Joten s ember elött való szép életre
 ten ma fogadalmat a herai s pánya
 ki az elindulást már már elég várja
 de mig el indulának a templomi
 itra kentelyünk nehány sot mostan
 a bucsura. It Mitka bucsusik édes
 süleitel süleitel keretelt ja testvéreit
 szállana de nem tud látom bass
 arérol en tehát el mondom mit
 elmeje gondol legyünk esendességle
 nemre komponere sa egyenre
 gult egy sany ön oda hatra állot a
 hegeduneh süngön a seregese
 a sarkantyub nak a nemuljon seregese

met bucsusasom nak most tenen
kedvese legyünk turelemmel mig
lexen vegrese.

Bucsi az apától

~~Elsobban az apaim nom hozzaid
forditom bucsuszi benedem sokosra
inditom ^{Köszönettel velem elyai voltodot} meg az apaim hu
^{apoltai engem kedves leányodat} meg vartolalak a te teged sokosra
hiboritottal az btenre barlok engedni
el ~~gott~~ kamet hogy el ne veratsom en
segis lelkeset aldjon~~

Elsobban is apaim nom hozzaid foreli
tom bucsuszi benedelem sokosra inolito
közönettel velem elyai voltodot hogy
apoltai engem kedves leányodat
az Egebrek ura te öreg segedet gya-
molitsa ertem te szép versegedet
az elök soraba tartsa eletedet s
frisitse mindentek az egér segedet
bucsi meg jó apaim hu meg

54

bántottalak és ha sokszor téged
háborítottalak. De Istenne kérlek engedél
el vetkemet hogy el ne vesítsem én
regény felkemet. Adjon meg az Isten
szívemből kívánom ezzel én bevégezem
töllel bocsorásom

Bocsi az anyától

Édes anyám mikor te hozzád benélek
A szívembe akkor nagy fájdalommal érzel
Te neked kívánom hogy e földön élj
És hogy feltevével halál adok neked
Te irányítottad eddig a sorssomat
Lelkemről el írtél minden bús gondolat
Örömmel töltötted be mindig valómat
És adtál én nekem mindenféle jókat
Isten rendelése hogy töllel elváljak
I válaatott szívemmel külön úton járjak
De bár töllel mégis haladok
Mégis mindenképpen hű lényed maradok
Csak azért az egy ént könyörgöm te neked

Tartsd meg wa nyomban hű szereteted
 Légy szerető anyám bár nem leszek veled
 Utaldja meg az Isten minden lépésedet
 Búsu a testvérektől

Utaldjon meg az Isten kedves testvéreim
 Kikkell együtt felt el vidám gyermekséggel
 Jóságaitokat immáron könnyűen
 El magyok a háttól ahol együtt éltünk
 Ahol vig öröme volt együtt sok rémünk
 Edes szívöinket igen nevesselek
 Mindent a kedvükre kivésen tegegetek
 Tölletek e kivés az én búsuvasom
 Utaldjon meg az Isten névemből kevérem
 Búsu a lányoktól

Kedves barát nőim süz virágok lányok
 Búsuvasom körbe hozzatok és nolok
 Utaldja a Teremtő ki gondol ránk sokat
 Hossz hamar találjátok meg a peratokat
 Kikkell szeretettel jövök utatokat
 Boldogság mcszején kedven virágokat

Hogy ez megtörténjen enni esedésem
keretett lánytársak az Isten veletek.

Búcsú a legényektől

Álljatok előmben sok híres legények
Utóik reméltemet gyakran nemlél téték
És én nekem annyi sejtet bevált téték
De megis hiába, nem lettem títék

Utolsó búcsú

Örömmel vitorlázok ránd e gyönyörű reggel
Örömmel üdvözölöm ártatlan rivellemel
De most a rivemet nagy bánat fogta el
Mert a közös élet útjára léptem fel
Hosszu az én utam melyre én indulok
Azért oh Istenem tehozzád fordulok
I Tétölled búcsú: rivvel búcsúnádol kérek
Mert segelyt is áldást csak Tétölled nyomod
Ne hadj el é körlek e nehéz sorsomban
Szent Fiadodál egyyütt alj melletem nyomban
Mert ma változik meg életemnek sora
Vagy hosszú öröme vagy örökös búra

Azért, Oh Istenem kérlek tegyél vellem
 Bocsásd meg ellened elkövetet vétkeim
 Hogy boldog lehessen a házas életbe
 S életünk nek végen a Mennyetbe végbe
 Szívemből szeretett kedves jó szüleim
 És kik jelen vagytok rekonim s testvéreim
 Kiszegetek el mind az Isten házába
 S Mindenható nak tantelt templomába
 S kiejetek az Isteni értelm imádkozva
 Hogy bő áldását adja szent házaságomra
 Hogy boldog lehessen a házas életbe
 Induljunk el hát a Jézus szent Művében
 S neked utunkon vevéreljen Isten
 Most a gárda int a véneseinek
 azok hurnak egy keservest s azután
 fel sorakoztassa a nász népet
 legelől a gárda utánna a férfiak
 után a vénerek a vénerek után
 a házas két vőfeljvel s utánna
 a vőlegény két nyoszolyóval vagy

négyvel is arutin a többi nánép nép
 rendbe. A templomig musikalnak
 a zenéhez a templomnál csend lesz
 a nánép be vonul az völgyével is
 a harai val a templomba ele mennek
 a sentjébe a sekrestyés meg gyűjés
 a gyűjés a kántor el énekeli a
 Győj el kántorok Istensz éneket
 s arutin kezdődik az esketés a völgy
 s harai határon állnak egy gyűjéssel
 a két nánép. Esketés után a nánép
 ki vonul a templomból a zenéhez
 ráhuznak valami indulót s mikor
 mindenki kijött a templomból akkor
 egy port táncolnak a templom előtt
 az uton, ezt néptán musikalni rendezés
 mindig Weid csak pajtas mit mutatok
 be nép ként táncoltatok

Utaz egyik völgy a harait táncra kéri
 s oda volgalja a völgyének

a táncot nek mind. Utóán a gorda
 inditja a nárnépet a völegén az ő
 nárnépevel s a harai na ő nárnépevel
 hara mennék s ott honn over ivás után
 a völegén a nárnépevel és tenemetvel
 el mennek a harai után. Oda érve
 a gorda be hönén it fogadtatja egyen
 mint mihoz esküvőre kiveréshez volt
 it gorda meg át a künöbön es így sajt
 Jó mulatást adjon az Úr Isten
 Kedves nárnagy uram es kit vagytok iton
 it mi jó kedvünkbe esett egy kis born
 Met a völegényünk most igazan nomoru
 it szerelmes mátkáját a hit ma eljegyzett
 Ifjára memetkor véletlen el vesztett
 Es most van haragnik hogy én vagytok hula
 Hogy én nem jól csináltam az epis eljárást
 Azert kérem vejeim ne szemeltessek
 Hlancim a harait karyalva vezessék.

Ekkor aztán kezdődnek az alkudozások
 hogy mennyireit adják ki. Itt gárdának
 kell legyen egy marok apró pénzre s
 azt eladja a vendégek közt s akkor
 kiváltképpen is kerait. De aztán még
 van egy csomó akadály a legényes
 el kötik az útját s emiatt még nem
 fizetik a leányt nem engedik el.

Ha az évek az ajtó előtt megáll a gárda.
 benn az erembe a névnap az örömapa
 öröm anyja állnak egy kenyérről s egy
 darab sóval. Itt gárda nő!

Kerenceses jó napot adjon az Úr Jsten
 Hála hogy e napra felvirágozott népem
 Sok fáradozásunk nem esett hiába

Mit egy drága kincsét hoztunk ebbe hátsó
 Ime a hazai velünk megérkezett

Tessék névnapj irrom fogjon vele keret
 Itt másnap és öröm nélkül megéssékafán
 s ezután a névnap a kenyéret a só

Atadja az új párnák e sverakból
 legyenek boldogok az Isten adjon nektek
 bőven kenyéret és sőt: az én meg
 mulatnak ne a kene de kednek

Teríteni astat hoc letelapetik az összes
 Vendégeket a nőlegem s haerit sorok
 ba ültetik festekest hianak a falon
 s ott ülnek a fiatal párok s mellettük
 két felöl a leányok. S a ninnagy
 s aulin a többi vendégek az astatok
 megteritve. Glorak elástör a levest
 a gárdá be mondja a tal levest a
 ninnagy nek ilyen képen:

Gardant vendégeit mind meg szólított
 Tintes beesilettel hícsok hívatta
 Szokásokkal hást megnaporított a
 Ugy es nekács néink kének mindenekkel
 Legabólt psettiqlen jó metelt levessel
 Tessék hát uraim adjanak egy kis test
 It Vendég rénére a levest ide cöt

At nármagy ele Deu a tálat a vőfelgye
hardjait a vendéget élébe

Utántan jó sörbe a sült hus est a
garda így mondja be:

Mostan utáinnék én pacsenyét hirtam
amicit a komphain sokat varakostam
a ruháim arzonnyal esse barátkostam
egy kis dírob háisert ugyan hadakostam
~~es am jó barátim az e~~ Kedves

vendégeim aki erik ebből mint egy
hentes mester ugy meg hírik ettől
kik pacsenyét esnek mind sokáig
élnék, Öseink is ettől lettek olyan verek
mert a pacsenyét ök mindenkör
szerették utánna torkukat borral
öblögették. erántan jó a látott kaposzta
egy mondja be a garda:

Most kedves nármagy vir én kaposztát
hirtam szetséggel egyet én meges kos-
toltam es am vendégeim az ittek

vevőre a mi szép hazánkhoz dicső
 híressége még a királynak és
 van gondja ám erre áldott ahol
 terem ennek a gyökere tessék hát
 uraim vejjenek belőle ne féljen
 senki nem lesz beteg tőle.

A vacsora alatt a vendégek eszt
 ismák és a zenének zenélnek:
 Kerek ez a zsemle nem fér a
 zsebenbe kétfelé kell vágni úgy
 kell meg próbálni éljen Garibaldi
 Garibaldi vagyok senki től se tartok
 Kossuth a pajtasom Klapka a
 barátom éljen mind a három
 vagy: Töl legyen párosodra taván
 legyen párosodra kutya fejtá
 ha el vettél met nem tarat
 te engemet tudod mivel eszo
 gátod a süveget én el meand
 velet ha veledet lehetek stb

Benten astat bontas van az astatok
 és seket a vélelyei tubordját és
 táncolnak egyelőre megint
 astatokhoz ülnek az egyen vendég sít
 sült húst galuskát kását főt astat
 seilvat raknak a vendégek elé
 emnek és isznak mikor az astat
 nak vége a vendégek ülve marad
 nak és a qarda fel nollts a
 a vendégeket ajándék adása;

Tisztelt vendég köröri egy kecska
 volna segítségük ki az új pát egy
 kis ajándékkal adhat hat mindenki
 az új pát kedve anzenyit megenged
 a kére. — A námagy az első
 aki először ad / Beke időben 5 korint
 a qarda kerébe egy tanyca o kaban
 van oda tesik az ajándékok
 a qarda a völegenyhez fordul
 és mondja Mit kedves vendégünk

itt kedveskedik 10 koronájával
 de azt mondta ével ki nem
 fizeti hanem meg sok mindenre
 fogja segíteni. Akkor az ajándék
 adónak ezt mondta: az új pár
 igen nagyon kedves ajándék
 de hát s ara igazán magyet hogy
 hasonló alkalomkor duplán adja
 vissza. Mikor befejeződött az ajándék
 szedés. A Garda így szól: az örömapa és
 örömanya s az új pár igen nagyon
 köszönik a szép ajándékokat ara igen
 magyet hogy mindenkinek vissza fogják
 kölcsönözni. Az örömapa és örömanya
 azt mondják hogy ez a szép mulatság
 addig tart amíg a Gold faszujka bejő
 addig minden vendégnek itt kell maradni
 de után fog a mulatság hajnalig akik
 haza mentek azokhoz elmennék hajnalom
 három négy felöltözök maszkaranak.

és úgy, mosakással mennék kajnalozni
 össze gyűjtik a vendégeket és vissza mennék
 a lakadalmas háshoz ahol megint artal
 hoz ülnek most kussal sárványó levelet
 adnak ami kifosztatja a vendégeket
 arstán jó a kontyolás a nárnagyocni le bont
 sa a hasai fejeről a feketét s ele verik
 a főkötőt sa kontyoló ruvát ami nagy
 lepedő nagyságu rózsai kando piros, kek
 vagy kive szín. Et hasai haját kontyolva
 teszi a főkötőt fejére illeszti sa kontyoló
 ruvát a fejére igazítja es híz az új
 menyecske de itt arstán férfi nem szabad
 legyen. Házom illetve két hasonló
 terméti asszony a házival leülnek
 egy padra s egy lepedővel leterítik
 egészen s arstán hűzök s völegent nagy
 találják ki megik az ő felesége. Ha
 eltalálja van öröm de ha nem találja
 el akkor ki kell váltása egy vagy két
 liter pálinkával

It kontyolara eljönnek a háza házatól való vendégek és ajándékkal itélvel etélvel feldisített tyukokkal is ezek nek adott ternek és így foly estig a mulatság. Este letelt a lakodalom a vendégek háza mennék de másnap megint össze gyűlnek egygyulni újra messikast viznek s megint foly estig nehól egész hétig tart. I mátkasodás

leirandó / Pálfordulás öregek bencs

It farságon egy éjjelre szokták csinálni ajándék táncot. ekkor nem kell firetni s aki ebbe táncol az hushagyat kor es kell táncoljon végig.

Mint van a kalakak ideje es gomyeo kalak gyertya sumentel boldog anyony napján a telnek fele. Ma ha megseppen az exterbéje akkor későre tavaszodunk ki it gyertya sumentel is igen fontos a má wálhasunk be ami gyertyát ma sumentelnek

arsa nagy műkség van. It haldokloknek
 est adyok a korebe s a nyéron ha valami
 veszedelmes üdö jö est meggyűjtva e
 mellett imádkozik a család. Eggi héberu
 jeg vaj felhö rakadástor.

Februárbe nagybó hileget vannak mint januárbe
 aet monata Febr. Jen nek. hogy ha hejedbe vonek
 meg fagglatnem. a tehenebe a bornyüt /ereget beay
 The Matyas jeget kap akkor tőr sha nem kap
 esinal. Huszagyat esist usmert innap kivált a
 fiatalok nek met a farsangnek vege itt a nagy
 böf imma mulatni nem lehet husvet utánig
 huszagyo vasarnap delutan megkesdödik a
 tanc az alregeieknek külon sa felregeieknek
 külon akkor a fiatalabbak nek megint külon
 vaj harom heft s es tart kedden este
 eyleleg szinet nehül azok addig van szinet
 mig a mezsikások vane. sa először
 vane ket harom videt palinkát
 után van jó kedv. Kedden reggel
 mennek hajnalozni többen felötönek

munkájának s vialik magukból a tün-
 gelső tanulókat a tananyag bekérését tesztelt
 a legények kalaszjába ha van reménye
 aki bejött a fület a tanácsot hanem felet a
 tanácsot. Kábunk a tanács egyedül nem
 mehetett az egész tanácsot ha nem volt tanács
 valaki jött fel vele is elhívatta így a legények a
 tanácsot de kedden este össze gyűlt a tanács
 huszonnégyen öntött rá a tanácsot s körbe járni
 fűket fűtök, s így össze gyűlt a tanács
 kemény s mulattak nehélt meg mosak
 s es kerítették s mulatgattak . . .

hanem ifjútól senki nem kaptak
 szines fület reggel mindenki ment
 a tanácsra e nap szűzön hajt nem
 csak senki jött ételt. ami kedden este
 maradt azt kövér esütörtük el fogya
 (Kevendelés módja) (Kalakák
 a hajt meg tartása. Fekete vasár
 nap. Kevendelés módja)

(71)

Ja hová hagy máriás, hagy ma eladás
Pécsre Szucsira Flomér Kassika Keletim
szent Mihály. Ahyán mentek Keletre
Kantor réte gyűjtés Flomengor réte
gyűjtés Misa szolgálatos a hatáért
ontogatói Hólett mellett és temetői
rehasok.

Ganyósi kalákák, telbe hár hóro és
ja hóro kalákák, kenyér sütes módju,
vía vetés, on öntés, kísértetek, torocsás,
koma tintelet, bucsura járások,
kapállás, karállás, török busz nedés,
pötyökös ácsi, hagy máriás, hagy ma
eladás.

Sokat lehetne írni a böjtről, virágvasárnapról, húsvétról, eledel szentelésről a kösség búcsújáról, mit Mária nevenapján tartunk, de tovább nem untatlak. Temetési és egyéb szokások es mind érdekesek, de azt hiszem az eddigiekből es meggyőződést, hogy mű becsületes jó magyarok vagyunk. Ezt hirdeti a festékes, a szép szedetttes keresztszemes párnafejek, a hímesen szőtt kendőzők és még sok egyéb. De úgy vagyunk hogy aki jóindulatú itt Magyarországon annak nem kell sokat bizonyítani met lát, a többi ha néz es nem akar látni, oláhnak, cigánynak, csángónak, nevez bennünköt, pedig mű Bukovinába elszármazott valódi székelyek vagyunk.

Befejezésként hallgasd meg születésem körülményeit.

1895. március 31-én születtem Istensegítsen. Itt van egy kicsi baj, met az anyakönyvbe április 1-e van béírva. Én nem tudom, hogy ki tévedett a pap-e aki keresztelt, vaj a keresztszülők mondták bé rosszul, de ez így nem jó. Édesanyám erőst állítja, hogy március 31-én születtem. Ezt el es hiszem met ő erőst igazmondó. De március 31-e mellett maradok azért es, met a csízió azokra akik márciusban születtek sok jót mond, de akik áprilisban azokra sok ojan rosszat, hogy még rossz kutya se venné a farkára. Én maradok tehát a márciusval. Egyébként hadiki keresztanyám Lukács Orbánné, aki keresztelni vitt, azt mondják sokat csókolgatott, nem győzött eleget gyönyörködni bennem. Én nem tudom mi szépet látott bennem, sze már több mint 60 éves vagyok s mégsem vagyok szép. Ami később történt azokról majd máskor írok ha érdekel kedves olvasó!

[BUKOVINAI NYELVJÁRÁS
(SZÓTÁR)]

Bukovinai nyelv-járás
/Geotár/ Önégyjöttö Számpár 1. Antal

Székelyesen

Magyarosan

Kreecsan	=	Kabát
Nagy drág	=	Nadrág
Lajbi	=	Mellény
Mejes	=	Ujatlan bunda
Orményes bunda	=	Ujjas bunda
Muntyan - -	=	Nagy bunda
Gagya	=	Böगत्या
Kücsma	=	Börány bör sapka
Sejem ruva	=	Ferli nyakkendő
Harisnya	=	Fehér pontó nadrág
Istrinli	=	Harisnya zokni
Rokaja	=	szoknya
Karincra	=	Kötény
Kreecsan	=	Blúz
Nagykreecsan	=	Női kabát
Nagy ruva	=	Nagy kendő
Fejre való ruva	=	Fejkendő
Keszkenyő	=	Kesz kendő
Papsuc	=	Czipő
Alsó rokaja	=	Alsó zoknya
Pendelj	=	Alsó värön szoknya
Könyökös bunda	=	Női rövid ujjas bunda
Korszök	=	Női hosszú bunda
Sejmes lajbi	=	Sejimmel kivarott börány bör lajbi

Päntika	=	Scallag
Gyöngy	=	Nyakra való gyöngy
Bertexrei rokoja	=	Érdelyből hozott szotenyu
Seokmian	=	Fekete gyapju pontó kabát
Mentára	=	Ferfi közsövény pontóból
Köntös	=	Kis gyermek ruhá
Poka párna	=	Polya párna
Poka ribaner	=	Pelenka
Poka kötö	=	Polyári sallag
Kötö	=	Scallag
Papsucs kötö	=	Crispó süvö
Marsdag	=	Sparga
Donyha	=	Dunna
Derekalj	=	A Szekelyek azon fehéresnek
Magyaros párna	=	Kihimeett kosru párna
Nemetes párna	=	Pehej párna
Festékes	=	Sönnyeg ágyra való
Lepedő alj	=	Búdra való himesék
Kenderö	=	Törülköző
Innaplö kenderö	=	Hímzett törülköző
Abrosz	=	Astal terítő
Lepedő	=	Ágyterítő
Cerge	=	Gyapju takaró
Kontyoló riva	=	Menyasszonyi fejkendő
Fö" kötö	=	Konty tartó

Baba =
 Gyermek =
 Lejanka =
 Legen =
 Leány =
 Ember =
 Nanyja =
 Anyja =
 Komám uram =
 Komám asszon =
 Vei =
 Meny =
 Anyatárs =
 Anyatárs =
 Komatárs =
 Komatársné =
 Kereszt =
 Fát =
 Szemej =
 Bitang =
 Doktor =
 Yspotáj =
 Crikö =
 Űhö =
 Cserepes =

Baba
 Fiu gyermek
 Leány gyermek
 Nötlen fiu
 Felöltt leány
 Fláris, nös
 Nagy anyja
 Fogorvó
 Kierent komá
 Komá asszony
 Vö
 A fiuk felesége
 Várs uram
 Várasszony
 { ha többen keresztelnek
 { így szólítsák egymást
 fiatal leány fogadott komasága
 Druzsám
 Megesett leány
 Törvénytelen gyermek
 Orvos
 Vör ház
 Flalgass!
 Pluj
 Szemtelen

Kürtö	=	Tür hely
Espar	=	Sparhet
Kustor	=	Kemenere
Gudu	=	der, süto
Kürtö	=	Kemény
Farak	=	Farek
Labas	=	Labas
Fangyer	=	Fanyer
Kandler	=	Nagy föö edény bádogból.
Vires kandler	=	Vires veder
Kántya	=	Vires edény lából
Csiper	=	Bögge
Kalán	=	Kanal
Nagy kalán	=	Leves merő
Fálás	=	Edény es szekény
Förö	=	Morsár
Sütö vas	=	Tepsi
Lámpás	=	Lámpa
Pakura	=	Petroleum
Gyütogató	=	Gyufa
Pácska	=	Paklis dohány
Spice	=	Sejska
Cilinder	=	Lámpa üveg
Hijü	=	Paddás, padlás
Ören	=	Ölö noba

Nagy ház	=	Tiszta nagy szoba
Vícsi ház	=	Lakó szoba
Ódal ház	=	Keskeny hosszú szoba
Kamara	=	Szajza
Arnyékalj	=	Flocsi szin
Pajta	=	Disznó öl
Tyúk pajta	=	Tyúk öl
Főző ház	=	Ágyi komolya
Értekerék	=	A ház földel alsó része
Arja	=	Szerüs kert
Vícsi kert	=	A ház előtt virágos kert
Nagy kert	=	A ház után levő veteményes ^{kert}
Maporsóg	=	Baromfi
Csürke	=	Csirke
Lúd	=	Liba
Pipse	=	Víz liba
Récre	=	Vácsa
Disznó	=	Sertés
Kam	=	Kan
Göje	=	Kocra
Tuh	=	Birka
Berbécs	=	Vas
Manyas	=	Csüdlör
Csikó	=	Csikó
Unő	=	Unő

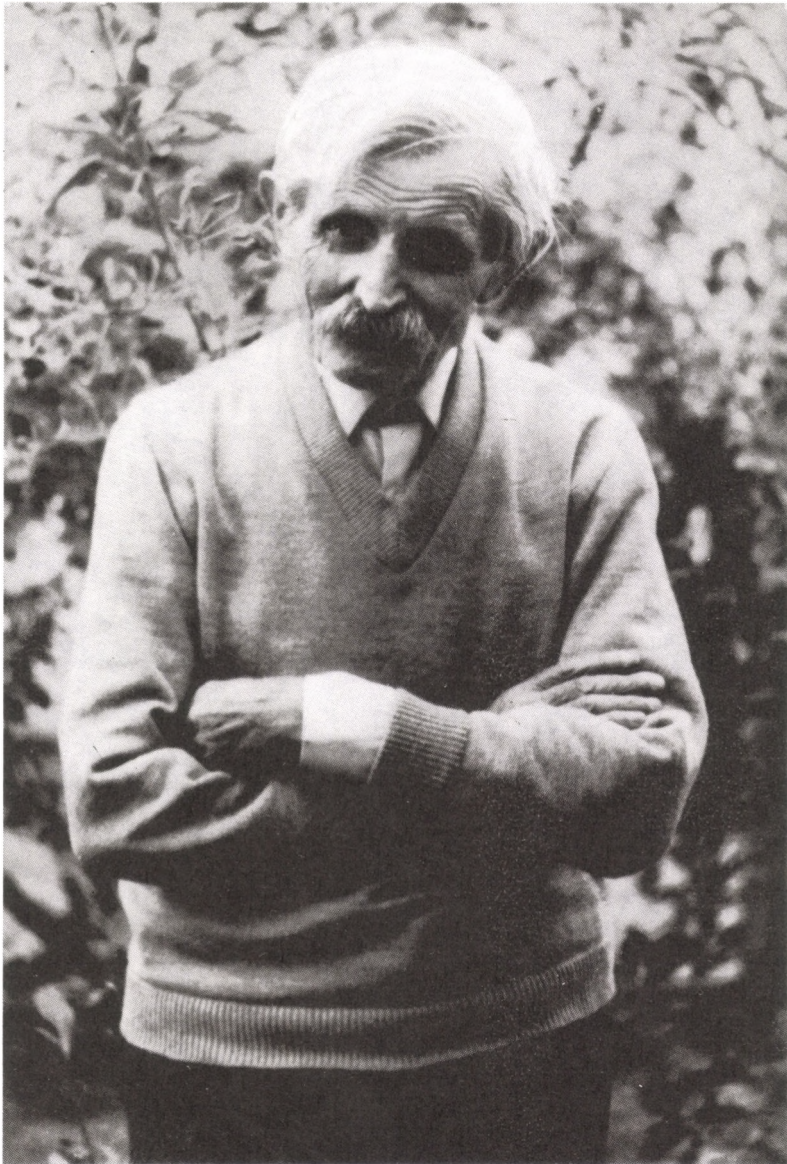
Preker	=	Korsi
Borona	=	Fogas
Häm	=	Ló serssám
Töngürgö	=	Henger
Szán	=	Szánki fogatos
Korcsova	=	Kézi kis szánki
Csákia	=	Koresolya
Piäker	=	Hintó
Görös	=	Vonat
Futó görös	=	Gyors vonat
Kántor ház	=	Vasúti bakter ház
Bán háf	=	" Allomás
Alolás	=	Tennény
Pityóka	=	Burgonya
Törökbiro	=	Kukoricza
Faszujka	=	Paszuj, bab
Haldán	=	Magos kender
Bosztán	=	Takarmany tök
Flaricska	=	Pohánka, tatárka
Tri sój	=	Lohere takarmany
Chälé	=	Puliszka
Avilánka	=	Tejjel süttött kukorica pogácsa
Pitán	=	Kukoricza lintből süttött kenyér
Oláh bab	=	Ló bab
Murok	=	Sárga rejsa

Marha crékla	=	Tokarmány répa
Veres crékla	=	Konyha crékla
Nádmez crékla	=	Cukorrépa
Nádmez	=	Cukor
Tót répa	=	Csicsóka
Tös	=	Évő répa
Csilran	=	Csalán
Türös káposzta	=	Karfiol
Szilvaíz	=	Lekvár
Csügör	=	Alma, körte, bór
Fülke	=	Türös tészta
Bálmos	=	Juh túróval rakott pulintó
Tokán	=	Gulyásos hús
Prezshús	=	Disznósajt
Galuska	=	Töltött káposzta
Vert tej	=	Türös tej
Csinált tej	=	Édes tej megsavanyítva
Órda	=	Sajt tejből főzött édes túró
Ksenovlicze	=	Ébből csinálják az órdát
Ótott	=	Kvacsonya
Rongyos leves	=	Kanálvert
Kömén leves	=	Kömén magas leves
Rátott	=	Fánk
Kökonyó	=	Flusvétí kalács
Éstrudli	=	Pétes

Innap	=	Ünnap
Műjesnap	=	Munka nap
Csipske	=	Mindenféle szűrés tövis
Vörös	=	Mindenféle csipske
Ribancz	=	Rongy
Günya	=	ruha
Agyi günya	=	Agynemű
Pórtéka	=	Mindenféle szerszám
Kas kas	=	Kosár
Oku	=	1 1/4 liter
Vider	=	20 liter
Fertáj	=	1/4 liter
Leinsák	=	1/8 "
Fluska	=	1/16 "
Bálerka	=	10-20 literes pálinkás fa edény
Éveg	=	Úveg
Urusság	=	Orvosság
Gaj	=	Göröngy
Téglaró	=	Vasaló
Ortováta	=	Szövő rék
Kupa	=	Doboz
Éstrársa	=	Éjjeli ór

Gáspár J. Antal

ΚΕΡΕΚ

1. Gáspár Simon Antal (Bosnyák Sándor felvétele)

2. Gáspár Simon Antal édesanyjával 10 éves korában

3. Bukovinai székely porta utcára nyíló bejárata

4. Szántás a kertekben

5. Hadikfalvi asszonyok ünnepi viseletben

6. Andrásfalvi székely család

7. Csobányok (pásztorok) az utcán — a betlehemes játék szereplői

8. A gazda megtiszteli a pásztorokat

9. Hadikfalvi család ünneplőben

10. Hadikfalvi fiatalasszony ünneplőben

11. Templomba indulók

12. Táncba induló fiatalok

13. Lakodalom

14. Andrásfalvi székely család ünneplőben

15. Nagyleányok nyári ünneplőben

16. Fialasszony kisfiával nyári ünneplő viseletben

17. Házaspár

18. Székely öregasszony

19. Iskolás gyermekek

UTÓSZÓ

A bukovinai székelyek kéziratosa irodalma

A bukovinai székelység a mai magyar társadalom egyik jól körülhatárolható népcsoportja, amely — történelmi sorsa következtében — igen rövid idő leforgása alatt többszörös emigrációnak volt kitéve. A népcsoport történetével számos könyv, tanulmány foglalkozik. Tudjuk, hogy a XVIII. század második felében a Székelyföldről menekültek ki Moldvába, majd hosszas bujdosás után kerültek Bukovinába. Tudjuk azt is, hogy itt az öt székely telepes falu, miközben teljes nyelvi és vallási elszigeteltségben élt, gyarapodott is, és rajokat bocsátott ki magából az Al-Duna mellé, Erdély számos vidékére, sőt Dél-Amerikába és Kanadába is. Ismerjük — bár nem eléggé — áttelepedésük és áttelepítésük történetét előbb Bácskába, majd a dunántúli megyékbe.

Kiss Károly hadnagynak 1824-ben megjelent *Holmi apróságok Bukovinában* című tudósítása óta sűrűn érkeztek üzenetek a hajdani bukovinai székelyek életéről. De „bévülről” jövő híradás egy sem volt közöttük.¹ Napjainkban is alig ismert még az a kéziratosa irodalom, amely a néprajzi kutatások során, az utóbbi évtizedekben került elő.

E kéziratosa közül Gáspár Simon Antal: *Az én szülőföldem, a bukovinai Istensegítség* című elbeszélését adjuk közre.² A szerző és a mű bemutatása előtt azonban szeretnénk rövid áttekintést nyújtani a bukovinai székelység népi írásbeliségéről.

Az eddig feltárt kéziratosa emlékmány³ mind századunkból való. Számuk és tartalmuk alapján ítélve elmondhatjuk, hogy a XIX. század derekától már egy országszerte elterjedt szokásrendbe sorolható a bukovinaiak népi írásbelisége. Az anyaműveltségtől való elzártsága következtében ugyan erősebben hagyományörző és műfajilag szűkebb skálájú, később is alakul ki, mint a magyarság más csoportjainál, de a történelmi-gazdasági-társadalmi megkötöttségekből eredő korlátok ellenére is, a magyar népi műveltség szerves része. Ez az írásos emlékmány a szörványba kényszerült római katolikus egyházhoz, illetve istentiszteleti gyakorlatához kötődve alakult ki, fő műfajai a vallásos ének, a cantilena, a sajátosa egyházi alkalmakhoz, formákhoz kapcsolódó énekek (pl. litániák, búcsús énekek, halotti búcsúztatók, siratók). Ezeket az énekeket és a „világi tárgyú” verses emlékeket a bukovinai székelység írástudói verses füzetekbe, kolligátumokba gyűjtötték, írták össze, amelyekbe történetük fontosabb eseményeit, dátumait is feljegyezték és hagyományozták egyrészt tárgysze-

rűen, időnként átadva a versgyűjteményt arra alkalmas fiatalabbaknak, másrészt az éneklési gyakorlat, a szájhagyományozás, a funkcionális felhasználás révén.⁴

Az énekek — eredetük szerint — részben a XVII. századi énekköltészethez nyúlnak vissza; s egyes csoportjaik, valamint az énekek közt szereplő számos legenda, magyarázat, tudósítás, hasznos tudnivaló, a múlt század második felében és a századfordulón megjelent imakönyvek, vallásos ponyvák, kalendáriumok ismeretét és elterjedtségét mutatják.⁵

A füzetek írói közt asszonyokat, férfiakat egyaránt találunk. A különbség az, hogy míg az asszonyok saját, illetve családi használatra írják a „könyveket”, addig a férfiak közösségi szerepük, funkcióik betöltéséhez, szertartáskönyvként írják vagy íratják és használják.

Figyelemre méltó, hogy jelentős az 1945 után összeállított énekes füzetek száma. Ezek közül sok a néprajzi pályázaton keresztül került a Néprajzi Múzeum gyűjteményébe. Gyűjtőik, illetve lejegyzőik általában az idősebb nemzedék tagjai, s közülük is főleg a férfiak írják össze az emlékezetükben elevenen élő keserveket, bujdosóénekeket, a különböző alkalmakra szóló verseket. Ezek a „könyvírók” az előző időszakokban (Bukovina, Bácska) majd mindegyik esetben ún. szertartásmesterek voltak, vagyis előénekesek, énekvezetők, szokások, játékok betanításának és irányításának gazdái.⁶ A közösségi funkciók ellátására kevés tér és lehetőség adódott a dunántúli falvakban 1945 után. Az ismeretek megőrzésére és átadására való igény azonban nem szűnt meg, csak a lehetőségek korlátozódtak. Az új helyzetben, az új életkeretekben a családok összejárása, rokoni kapcsolatok tartása révén, téli összejöveteleken nyílt alkalom az ismeretek gyakorlására — a hagyományos kultúra élésére valójában már nem. Kivételt képeztek a keresztelők, lakodalmi, halotti szokások — egy ideig. Ilyen alkalmakkor a közösségi emlékezet segítségével felelevenített ének- és szokásszövegeket összeírták. Ezek a füzetek alapul szolgálhattak a későbbi, az 1960-as évektől jelentkező szokásfelújításokhoz, népi együttesek létrejöttéhez — megőrizvén a korábbi időszak örökségként tovább élő közösségi jellegű énekkincset, ismeretanyagot.⁷

E versgyűjtemények, halottaskönyvek, énekeskönyvek mellett egyéni alkotások is keletkeztek: krónikák, naplók, visszaemlékezések, önéletírások. Java részük 1945 után íródott, belső indíték s kis részben külső biztatás hatására.⁸

Az írások zömében határozottan kifejezésre jut a népcsoport törekvése, hogy történetét, hagyományait megőrizze és a közvéleménnyel megismertesse.

László János, dévai telepes gazda 1935-ben írt krónikáját így kezdi:

„Nem költeményt, nem tűnő álmodozást akarok megírni, hanem igaz történetet. Történetét annak a székely származású, maroknyi magyar népnek, amelynek őseit, a »mádéfalvi hóhér« Buccov generális ártatlanul lemészároltatta vagy földönfutóvá tette. Hivatottnak érzem magam e történelem megírására azért is, mert 1878. május 16-án, abban a történelmi házban láttam napvilágot, amelyben Istensegítség község elöljáróságát Wolansky József, a serbóczi földbirto-

kos elzáratta és hosszú időn keresztül botoztatta, mert nem akartak neki robotmunkát végezni.

Házunk gerendáján felvésvé ez olvasható:

»Ezt a házat építette Szabó Mihály 1821-ben. A falut 1777-ben«

De hivatottnak érzem magam azért is, mert a bukovinai magyaroknak édes gyermeke vagyok és mint ilyen kötelességemnek érzem, hogy fajom történetét megörökítem.”⁹

Gáspár Simon Antal majd mindegyik írását hasonló megokolással, »előszó«-val vezeti be:

„Édes atyámfia, aki ezt a tökéletlen megemlékezést olvasod, ne gondold, hogy én a tudatlan ember azért vettem írószerszámot a kezembe, hogy hírnevet szerezzek magamnak. Isten ments! Hanem azért, hogy egy kicsit megismertessek a mű szokásainkkal vagyis erényeinkkel és gyengeségeinkkel. Mert mióta itthon vagyunk a drága magyar földön, sok rosszat híreszteltek rólunk azok akik ellenségnek néztek münköt. Hát az biza nem igaz, amit rejánk mondtak a rossz szájak, mert egy kicsit bépíszolták nevünköt, de idővel bébizonyítsuk, hogy ezek rágalmak vótak, s akkor mű es felemelt fővel járhatunk és mindenki láthatja, hogy hű gyermeki vagyunk a drága magyar hazának.”¹⁰

A példákat sorolhatnám tovább (*Sebestyén Ádám*, *Lőrinc Imre*, *Ambrus Vilmos*, *Bíró István* stb.) — az emlékiratok mind hasonló előszavakkal kezdődnek.

Bár az eddig megismert kéziratok javarészt 1945 után íródtak, néhány előkerült, megmaradt töredék alapján feltételezhetjük, hogy a kitelepítés előtt is több „könyvíró” működött az egykori bukovinai falvakban. S az is bizonyos, hogy történetük számontartásának igénye régibb keletű, mint annak XX. századi emlékei. Íróik — csakúgy, mint a gyűjtemények esetében — az egykori közösségek szellemi képviselői, a kulturális megnyilvánulások és az ízlés formálói, krónikások. Írásaik ismertek (és másolati példányokban terjednek is némelyek) a dél-dunántúli falvakban.¹¹ Egy népcsoport fejezi ki rajtuk keresztül etnikus és kulturális identitását. Így válhat a csoportkultúra — a bukovinai székelyek kulturális öröksége — a magyar nemzeti kultúra részévé. A szerzők és írásaik népszerűsége abban rejlik, hogy a közösség nyelvén, közös gondokat, megtörtént, átélt eseményeket fogalmaznak újra a visszaemlékező vallomásokban. Előadás-módjukra jellemző, hogy a személyes jelleg kidomborítása mellett az objektivitásra törekvést is hangsúlyozzák. A kettő — személyes jelleg, illetve az objektivitásra törekvés — aránya az egyes művek műfaji hovatartozását is eldönti.

A krónikákban a népcsoport életének jelentős vagy jelentősnek vélt eseményeiről számolnak be az írók. Általában harmadik személyben szól az elbeszélés, az írók háttérben maradnak, s dokumentumokkal, olvasmányok adataival igyekeznek alátámasztani, hitelesíteni a tudósításokat. Ide soroljuk a már említett *László János* által írt krónikát, *Gáspár Simon Antal* krónikáját, *Sebestyén Ádám*: *A bukovinai andrásfalvi székelyek élete és története Mádéfalvától napjainkig* c.

művét.¹² Verses krónikáról is tudunk, mely az ötvenes évek elején, Cikón íródott. A kéziratot szerzőik elküldték Veres Péternek. A krónika további sorsáról nem tudunk semmit, íróik azóta meghaltak.¹³

A krónikánál jóval személyesebb a *visszaemlékezések* — memoárok — műfaji csoportja. Témájuk szerint sokféle változatát megkülönböztethetjük. Ezek belülről jött híradások, az egykori közösség tagjai adnak számot azokról az eseményekről, amelyeknek részesei vagy tanúi voltak. *Ambrus Vilmos* sok munkáját, *Lovász Ferenc*, *Bíró István*, *Bognóczky Gézané* írásait és *Gáspár Simon Antal* néhány munkáját soroljuk ebbe a csoportba.¹⁴

A visszaemlékezésekből megismerjük az I. világháborús eseményeket, a bukovinai élet egy-egy mozzanatát, a családok mindennapi életét, szokásait, egyéni tragédiákat és örömeiket; az áttelepítések szerveződését és folyamatát, a bácskai menekülés és az újbóli letelepítés, alkalmazkodás gondjait — a közös boldogulásig, a nagyüzemi gazdálkodás keretei között. Az írások mindenről a szemtanú hitelességével számolnak be. Az események sorrendje kusza, talán éppen az erős érzelmi kötődés, személyes vonatkozások miatt. Ezekben az elbeszélésekben a bukovinai falvak s az ottani élet megszépítve jelennek meg.

Visszatekintve az elmúlt, szenvedésekkel teli esztendőkön, Bukovina úgy áll a mai öregek előtt, mint valami tündérország. Halban bővelkedő folyammá dagad a kis folyócska, a Szucsáva, dús talajjára a szegényes, szűkös földterület, meleg, barátságos palotákká a kis faházak; még a levegő meg a víz is különb volt ott, mint bárhol a világon. (Jó példa erre a már idézett *Bíró István*: Sorsunk feljegyzése c. írása is.)¹⁵

Mindezt a II. világháború előtti viszonylagos nyugalomra való visszaemlékezés teszi, hiszen az élet — akkor is, ott is — nehéz és keserves volt. De tudták, hogy mikor, mit és hogyan döntsenek. A Dunántúlon, viszonylagos egyensúlyuk, biztonságuk megteremtéséig nagyon sok ellentmondó tapasztalatot szereztek a tágabb világ dolgairól, s környezetük hozzájuk való viszonyáról. Nem véletlen, hogy sok hasonló vallomást hallunk, s olvashatunk az írásokban is, mint az itt következő:

„Az életembe, hogy mi minden történt, azt hosszú volna elmondani, de azt mondhatom, hogy a jóból nekem igen kicsi jutott. Nem mondhatok semmi örömet, csak bánat és kesergés életem javarésze. ... Amikor kijöttünk Magyarországra, akkor elmaradt minden, egyik bánat jött a másik után. Kilenced magamval jöttem, nem volt sok élvezet a világban.”¹⁶

Leegyszerűsítés, torzítás, túlzás-beszűkítés, hamisítás — mind olyan mozzanatok, amelyek az emlékezet korlátaira is utalnak. De nem kérdőjelezzik meg egészében e vallomások igazságtartalmát.

Ezt az életérzést indokolja, hogy 1945 után értetlenül álltak a változások sodrában. A régi közösségi normák, szabályok — amelyek az egyén életét is irányították — nem adtak elégséges válaszokat a kor kihívásaira. Mégis, a korábbi értékrendszer érvényességét vitték tovább, megőrizve belőle amit lehetett a megkapaszkodáshoz. Ezt az életérzést így fogalmazzák meg ma is: „Mi magunkkal hoztuk a szokást, hogy egyik a másért legyünk.”¹⁷

A visszaemlékezések mondanivalójuk hitelesítésére sok dokumentumot (okirat, újság, levél, fénykép) mutatnak be.

Az önéletrások is a befejezett múltat tárják fel, meghatározott pontról tekintve vissza az átélt s utólag összefoglalt és értékelt eseményekre. A szerzők elsősorban saját életükről, legfontosabb élményeikről számolnak be egyes szám első személyben, egyúttal önigazolást is keresve az írásban.

Az írást kiváltó okok eltérőek. Lőrincz Imrét pl. egyéni tragédiája készíteti arra, hogy megírja élete hiteles történetét, így próbál megkapaszkodni, megnyugvást találni:¹⁸

„1954. október 21.

Ezt a könyvemnek ötvenedik esztendejében írom. A legfájdalmasabb életkorom esztendeje. 17 éves Eti leányom halála, keserves kinszenvedése készítet arra, hogy ezt a könyvet megírjam emlékül az utókornak.

Ez a könyv csak az én önéletrajzom és családom főbb eseményei vannak beleírva. Ha majd egyszer olvasni fogja valaki és hibásan írtam volna, elnézést kérek, mert én író nem vagyok, magasabb iskolát nem végeztem.

Csak egyszerű, magamtól kitalált szavak szerint akarom vázolni — szóval írni — önéletrajzom és családom főbb eseményeit. Erre kérem a jó Isten segítségét, hogy tisztán, érthetően megírhasam.

Életemben mindig a szerénységet szerettem, nagyravágyás nem volt bennem, nem törődtem azzal, hogy másnak van és nekem nincs. Mindig megelégedett voltam, annyival elégedtem meg, amennyi volt. Mindig jókedvű szerettem lenni és másokat is vigasztalni. Ha valami anyagi kár ért, nem szoktam azon búsulni, ha pedig szerencse, akkor sem szoktam túl örvendezni. Mindenféle baj ha ért, békében el szoktam tűrni és nem zúdulódtam azok miatt. De most a leányom halála olyan fájdalmas sebet ütött rajtam, szinte elviselhetetlen. Nincs sehol megnyugvásom nem tartom az életet örömnak, elvesztettem minden reményemet. Hiába próbálok megnyugvást keresni, sehol nem találok.”

Lőrinc Imre (1906, Istensegíts) asztalos, aki Brassóban és Bákóban tanulta mesterségét német asztalosoktól, s aki mesterségbeli tudását magasabb művészi szinten is próbára tette — faragásai ismertek, több kiállításon is bemutatták őket. 1945 óta Majoson él családjával s egykori bukovinai társaival. 1954-ben kezdi írni élettörténetét füzetekbe, kisebb-nagyobb kihagyásokkal. Vallomásából tudjuk, leánya halála váltotta ki nála azt a belső kényszert, hogy megírja életrajzi regényét, megtalálva az önkifejezés számára legjobb lehetőségét. Sokat és könnyedén ír, történeteit az élő beszéd természetességével adja elő színesen, hatásosan. Bár a mű terjedelme első látásra ijesztő (1021 oldal, 52 fénykép, 30 okirat), mégis élvezetes olvasmány, őszinte, egyszerű írás. Szerzőjében megvan az a készség, hogy újraéljen régmúlt emlékeket, jelenné varázsolva a múltat. Azt a múltat, amely a szerző és olvasó számára létező valóság, mint tanulság, és hatásos, mint élmény.

Az élő beszéd közvetlenségével, különálló, kerek történetekben mondja el gyermek- és férfikorának emlékeit önmagáról és arról a közösségről, amelyben felnőtt, s amelyből kinőtt. Erénye, hogy bármilyen köznapi dolgot vagy tájékoztatást meggyőző egyszerűséggel, s mégis élményszerűen, szemléletesen ad elő.

Felszabadultan mesél. Szép, kikerekített történeteiben a falu — Istensegits — jelenik meg ügyes-bajos dolgaival, néha nevetgető visszásságaival. Megismerjük az amerikasokat, a környéken lakó népeket, háborús és békés hétköznapok idején.

Ezek a történetek — munkáról, családkról, ünnepekről, robotról, orosz és román katonákról, kereskedőkről, cserekapcsolatokról stb. — teljes társadalmi képet állítanak elénk bőséges néprajzi és szociográfiai megfigyeléssel. Családja és egyéni életének alakulásán keresztül megismerjük a bácskai, majd a dunántúli telepítés körülményeit, az együttélésekből adódó ellentmondásokat, konfliktusokat, a beilleszkedés nehézségeit, a gazdálkodás és mindennapi élet megszervezésének gondjait (iskola, egészségügy, szolgáltatások megindulása). A politikailag is nyugtalan, bizonytalan évek légkörét számos konkrét példán láttatja (tsz-szervezés, agitációk, perek, személyes ellentétek). Az író és az általa megismert emberek számára megtartó erő a család és a munka volt, a közéleti szerepléstől visszavonulnak. Lőrincz Imre esetében ez a háttérbe vonulás véglegeseedik leánya halálával, s ez az életrajz lezárása is valójában. Az 1956—83 közötti időszakról keveset és vázlatosan ír. Törvényszerűen közli az 1956-os események helyi hatását, a tsz felbomlását, majd az újjászervezés körülményeit. Ugyanilyen vázlatos áttekintést ad családja sorsának alakulásáról és saját sikereiről, amelyeket faragásaival ért el.

A könyv természetes tagolását az életkor adja, illetve szabja meg: egyes emlékei gyermekkorából, mások cselédsége, a brassói inasévek idejéből valók; a többi pedig a felnőtt férfi sorsát, küzdelmeit illusztráló események képezik.

Ugyanezt a szüzsét találjuk — fő vonalakban — a többi önéletírásban is, csak az epizódok különböznek, ki-ki a maga számára fontosabbat, maradandóbb eseményt részletezte. Az önéletírások az eseményeket szigorú kronológikus rendbe szedik. Múlt és jelen idő (az események értékelésénél), egyéni és közösségi történet egymás mellett futnak. Az események megítélése, értékelése azonos előjelű az írásokban: a történelemnek kiszolgáltató emberek igazságkereső szándéka és kérdései fogalmazódnak meg bennük, a kételyek s a közös akarat, hogy választott sorsuknak megfelelően „magyarok” lehessenek új hazájukban. Furcsa ellentmondás, hogy ezt éppen másságuk hangsúlyozásával akarják elérni.

E vázlatos ismertetés is megvilágítja, hogy a gazdasági, történeti, társadalmi körülmények változásával párhuzamosan az írásbeliség gyakorlata milyen irányba fejlődött. A fejlődési folyamatban legszembetűnőbb a funkcióbeli változás: a század elejéről származó füzetek, kéziratok könyvek az ismeretek megtartására és bővítésére készültek, jól illeszkedve az országosan elterjedt gyakorlatba. Az újabb írások „jelkép” szerepe szembetűnő, s e többletjelentésükkel ki is válnak, eltérnek más tájak szokásaitól. Jelentőségüket abban látjuk, hogy egyrészt a kulturális folyamatosság biztosítói, fenntartói a közösség és tagjai között, ugyanakkor nemcsak az ismeretek s az élettapasztalat átadására szolgálnak, hanem közvetítik is a közösség értékeit a társadalom egésze felé; és végül mint folklór alkotások, jól reprezentálják a folklór mai tartalmi és formai megújulását. Ezt a fejlődésvonalat mutatja Gáspár Simon Antal munkássága is.

Gáspár Simon Antal élete és munkássága (1895–1978)

Gáspár Simon Antal élete népének sorsát példázza. 1895-ben született Istensegits községben. Apja szegély földműves. Négy testvére volt, ezek közül három még gyermekkorában meghalt. Hat elemit végzett, kitűnő eredménnyel. Tanítói javasolták továbbtanulását, a család anyagi helyzete miatt azonban erről le kellett mondania. 1911-ben elkerül Debrecenbe, szabóinasnak:

„Azonban hamarosan kapom a levelet, a melyben édes anyám írja, hogy ha még látni akarod édes apádot életben, úgy azonnal siess haza. A gazdám bár nem szívesen de elengedett két hétre látogatóba. Otthon csakugyan nehéz beteg volt édes apám. Az orvos és a patika felemésztette ami kicsi pénz volt a háznál. A tanulással fel kellett hagynom és el kellett menjek pénzt keresni. 1912. Egy bojér hét hónapra munkásokat fogadott, ide én es elszegődtem. A bojér az egész pénzt előre ki fizette. Kaptam 80 forintot ezzel lettünk egyelőre kisegítve. . . . Hogy elmentünk két hét múlva meghalt édesapám.”¹⁹

Hat esztendőben szerződött le moldvai munkára. Innen viszik el katonának az első világháborúba. Többször sebesült oroszországi, olaszországi, és szerbiai katonáskodása alatt. A háború után otthon is pusztulást talált: házuk leégett, mindenük elpusztult. Első feleségétől elvált, Andrásfalváról hozott új asszonyt. Született 11 gyermekük — négy Bukovinában halt meg, egy Bácskában s egy Nagyvejkén.

A háború pusztításait pótolták lassan, vettek földet, tehenet. Ám helyzetük hamarosan újra megváltozott. „A románok hencegni kezdtek, a vasgárdisták s a kuzisták, hogy Románia a románoké, minden nemzet menjen a hazájába. 1940-be a németek kitelepítése után a helyzet csak rosszabbodott. Egyes embernek nem volt tanácsos kimenni a faluból, mert az oláhok megtámadták. 1941-ben teljesült az oláhok kívánsága münköt es hazahozott a magyar kormány.”²⁰

Földjüket, házukat otthagyták, a jószágot olcsón eladták. Bácskában Kiscservenkán telepítették le őket. Mindenki családja szerint kapott házat, juttatást — 35 évi törlesztésre. Gáspár Simon Antal 10 hold földet, 1 tehenet és 1 lovat kapott. A falut, illetve a telepet Istenvelünknek nevezték el. Közel négy esztendőt töltöttek Bácskában.

„Jött 1944 szomorú októbere. Mindenünket, amit Bukovinából hoztunk, azt es ott kellett hagyni, s menekülni kellett. A menekülésünk másodnapján a feleségemnek született egy lejárnyermeke Bácsalmás határába. . . . Úgy vándoroltunk, hogy még a pogányok es szántak.”²¹

Több hétig tartott a menekülés, míg ideiglenesen Zala megyében, véglegesen a Tolna megyei Nagyvejkén telepedtek le. Itt 14 hold földet kaptak, de 1951 őszén

már a szövetkezet tagjai. Rengeteget dolgoznak, jövedelmük mégis kevés, mert a termelőszövetkezet rosszul működik. A sok kínlás után 1963-ban Halásztelekre költözik fiához, aki a Csepeli Vas- és Fémműveknél dolgozik.

Gáspár Simon Antalt a néprajzosok, népzene kutatók az 1950-es évektől kezdve gyakran felkeresték, s nála mind gazdag szellemi kincses tárra találtak.²² Ekkor már a „muzijum” — ahogy ő mondta — számára írta füzeteit, és mindazok kérésére, akik a régi keserveseket, énekeket, szokásokat gyermekeikkel is meg akarták ismertetni, tanítani. Nemcsak az istensegítsiek, de a többi faluból származók is felkeresték őt, hiszen jól ismerték énekmondójukat. (Gyermekkorom óta ismertem magam is őt, nagyapám révén, akivel ismeretségük régi keletű volt: együtt katonáskodtak az első világháborúban.)

1963-ban a „Népművészet Mestere” címet is megkapta. Ettől kezdve — távol sorstársaitól — emlékei leírásának élt.

Gáspár Simon Antal mintegy 60, kézzel írott vékonyabb-vaskosabb füzetbe rögzítette nyelvi—történeti—néprajzi följegyzéseit, énekeit. Ezek javarésze a Néprajzi Múzeum gyűjteményében található. Gyűjtői, majd lejegyzői munkáját tudatosan kezdte és végezte. Az 1920-as évek elején, fiatal parasztemberként jelentkezett nála annak az igénye, hogy Istensegíts zenei és egyéb hagyományait leírja, összeszedje, ezzel utódai számára megőrökítse, feledéstől megmentse. Bizonyosággal szolgál erre egyik, még 1924-ben írott füzete:

„Dúsgazdag Históriaja

Mely a régi töredékekből össze szedett és a kegyes olvasó kedvéért most újonnan leíratott.”²³

Naplót is vezetett, nem napi feljegyzésekkel, hanem évi visszatekintéseit írta meg. Nem személyes, családi és magánéletére vonatkozó gondjait rögzítette naplójába, hanem a közösség, a bukovinai magyarság sorsára vonatkozó megjegyzéseit.

Idézzük 1937—1939-es évekről szóló feljegyzéseit:²⁴

„1937. évben Igen nagy szárazság van. Nagy a takarmány hiány majdnem semmi nem termett a gazdák sokan eladják a marháikat met nem lesz mivel kiteleltetni. Sok ember látva hogy nem lesz áldás csoportosan mennek pénz keresni hogy avall pótolják megvásárlással amiből hiány van. Mentek vasúti munkára, boérokhoz mezőgazdasági munkára, és igen sokan elmentek Krajóvába csatornát ásni. Az oláh aki toborozta a munkásokat aszondta hogy sok pénzt lehet keresni, s az élelmiszer olcsó.

Sokan mentek a regátba gépmellé csépelni es. Nagyilván Kosnán s Florénba megkezdődött a vasút építés. Oda es sokan mentek munkára különösen Istensegítsből. Krajóvából rossz hírek jöttek. Nehez a munka s csak keveset lehet keresni. De vannak többen akik még az élelemre valót se tudja megkeresni.

1938. év. Nagy érdeklődés lett a falunkban arra hírre hogy ki akar lehet utazni Budapestre az Eurocharisztikus Kongresszusra többen jelentkeztek a plebánosnál hogy el akarnak menni.

De mentek vóna sokval többen ha nem került vóna ojan drágába az utazási költség. Így csak a tehetősebbek s vallásosak vették reja magikot a Pestre menésre. Ezek mentek: A Plebános vezetésivel: özvegy Sántha Jordánné szül: Antalfi Mária

Varga József s felesége Gáspár Pál s felesége, Gáspár Márton s felesége, Györfi Á. János s felesége, Szabó A. Lajosné, Lőrinc Antalné.

Ezek részesültek abba a kegylembe hogy ott lehettek a magyar fővárosba s innapolhatták az oltári szentséget a sok százezrekkel akik a világ minden tájáról gyűltek esze. Mikor haza jöttek mindenki kíváncsian érdeklődött. Hogy vót Budapesten? Mit Láttak? Mit Halottak? Mit mondtak a magyarországi testvérek? Ezer és ezer ijen kérdés hangzott el az itthon levöktől. S a Pesten jártak nem győzték el mondani azt a sok élményt a mejbe részik volt a magyar fővárosban. Aza fogadtatás a mikor megérkeztek Pestre leírhatatlan mikor megtudták hogy Bukovinai magyarok érkeztek.

Kormánybiztosok fogadták s mindenről gondoskodtak hogy jól érezzék magikat. Azok akik Pesten jártak mind aszonygyák hogy egész életikbe ez vót a legszebb élmény.

A kormány férfiak külön kihalgatáson fogadták a Bukovinai Székelyeket s el beszélgettek velük. S meg lepődve halgatták hogy mijen zomatosan beszélnek. Nem igaz amit egyesek állítottak rólluk hogy el oláhosodtunk s a beszédünköt se lehet megérteni. Az egyik falunkbeli ember kérte a kormány férfiakat hogy telepítsenek vissza magyarországra met az oláhok minden képpen el akarnak oláhosítani.

Magyarul nem szabad tanulni az iskolába, nem adnak magyar tanítót. Az iskolába nem engedik meg a hittant magyarul tanítani a papnak. A templomba kellett azért tanítsa a vallást. Csak a templom a hol az ember anyanyelvén hallhat igét, imádkozhat s énekelhet. . .

A magyar kormány férfiak azt az ígéretet tették hogy ha Magyarország csak egy négyzet kilométervel nagyobbodik az első dolguk a Bukovinai magyarok haza telepítése lesz. Ezt az örömhírt hozták haza Pestről ami nagy örömet szerzett az egész falunak, s reménységet hogy tán a jó Isten nekünk es felhossa a napunkot. Aztán lassanként elterjedt a hír hogy münköt haza fognak telepíteni. S mindenki várta hogy minél hamarabb bételjesedjék.

1939. év. Az oláh kormány rendelete szerint bármely munkára csak oláhokat volt szabad alkalmazni. Csak ha nem volt elég munka erő oláh akkor vettek fel küssebbségeket es de csak tíz százalékot. Ennek dacára a Bukovinai magyarokat fel vettek munkára bárhova akármilyen nagy számban. Különösen vasút építésnél s mezőgazdaságnál majdnem mind magyarokat alkalmaznak. Met bélátták a munka adok hogy ahol tíz oláh dolgozik, azt a munkát két magyar könnyen elvégzi. Ha valami nehezett kellett felemelni, amit 14 oláh nem tudott felvenni azt hat magyar könnyen viszi. Ezért hát a munkást keresők gyakran felkeresik a magyar kössegeket es jó fizetést ígérve viszik a magyarokat munkára. Ebbe az esztendőbe es igen sokat elvittek vasúti munkára Kosnára Nagyilvára Aranyos gyéresre. s még sok másfelé.

Áldozó csütörtökön töllünk 45 km.re levő magyar falu Józseffalva teljesen leégett. Borzalmas szerencsétlenségnek az oka a falu végén lakó oláh Vaszile Beráriu nevű családja.

Neki fogtak s a csürbe törökbúzátt pattogtattak. A csürbe meggyúlt a szalma aztán az épület lángba borult. Nagy szél vót s percek alatt égett az egész falu. Elégett

mindenük. A testvér kösségek siettek azonnal a Józseffalviak segítségére. Szekerekkel vitték az élelmet s gúnyát, hogy enyhítsék a szenvedést. De nemcsak a Bukovinai magyar faluk siettek segítségire a szerencsétlenség sújtotta testvéreinknek hanem Erdély összes magyarsága vallásra való tekintet nélkül söt a határon túl az édes magyar haza es.

Bizottság alakult Erdély jeles embereiből s el tervezték az Új Józseffalva felépítését.”

E régebbi füzetei, feljegyzései közül csak néhány töredék maradt meg. De tudjuk, hogy tudatosan gyűjtötte a szóbeli és írásos emlékeket, mindent, amit őseik tudtak, ami életükhöz, hétköznapijához, ünnepeikhez tartozott. Mindezt belső igényből, hiszen külső indítást nem kapott, s iskolázottsága mértékét — a hat elemi — sorsa szabta meg. Bartók és Kodály törekvéseiről akkor még nem tudott.

1945 után ez a belső kényszer csak erősödött a körülmények hatására (egyrészt a néprajzkutatók biztatására gondolok, másrészt a környezet ellenséges magatartására, amelyet e népcsoporttal szemben tanúsított). Fokozott igyekezettel, szenvedéllyel látott munkához, hogy bemutassa múltjukat, egykori önmagukat. Ez a szenvedélyes értékmentő igyekezete avatta őt énekmondókból könyves emberré, a bukovinai székelyek krónikásává.

Füzeteknek egyik csoportja énekszövegeket, szokásleírásokat, szólásmondásokat, közmondásokat, számos találókérdést, hiedelem- és igaztörténeteket tartalmaz.²⁵ Javításainak, átírásainak nyomát majd minden füzetben megtaláljuk. Az énekszövegeket ellenőrzésképpen énekelve „olvasta” fel, mivel külön gondja volt dallamainak élőben tartása, megtartása. Előszeretettel ápolta az egyházi énekhagyományt. Az énekek mellett, ha tudta, a forrásokat is feltüntette. Különösen gyakran hivatkozott a Kájoni énekeskönyvre, a „Kanonale” — ahogy ő ejtette — dallamaira. A közelmúltban a Szent István Társulat kiadásában újra megjelent *Kájoni János: Cationale Catholicum* (1676) zenei anyagának rekonstruálását elvégző Domonkos Pál Pétertől tudjuk, hogy ő munkája során milyen biztonsággal vehette igénybe Gáspár Simon Antal és csiki—bukovinai—moldvai társai emlékezetét.²⁶

Füzeteknek második csoportjában önéletrajzi vallomásait találjuk: „Életrajzom és családi eseményeim” (357 l) címmel. (Gyűjteményünkben három változata szerepel és két részlet, de tudomásunk szerint Domonkos Pál Péter tulajdonában is megvan egy változata.)²⁷

Vallomásaihoz előszót ír:

„Elő szó

Kedves atyám fia! Ne ítélj meg ha esetleg ez a könyv kezdedbe kerül s látod hogy ki írta. Talán személyesen üsmersz vagy csak látásból vagy csak hírből, vagy egyáltalában sohse hallottál róllam, ez a legjobb ha nem üsmersz mert akkor legalább el bíralsz, mondasz valamit jót vaj rosszat. Ha tetszik neked az nem az én érdemem hanem azoké az embereké akik írásra biztatgattak. Ha pedig nem tetszik hát ne csudálkozz sze én nem vagyok tanult ember hat ellemivel ennél többre nem vihettem. Dehát nemes akartam én író lenni nem vagyok én arra való. Csak a Bukovinai Székelyeknek az élet módját s szokásait akarom üsmertetni s ezétt

vettem pennát a kezembe hogy leírjam az én életem főjását. Ebből tiszta képet adok a többiekről es. Nem érdekfeszítő, nincs benne nagy tettek csak a minden napi élet.

Ami benne van az mind igaz megtörtént dolgok s a fajunk szokásai. Nincs benne semmi szépítgetés úgy ahogy volt s történt úgy írtam le.”²⁸

Gáspár Simon Antal és családja élete, mint a többi bukovinai székelyé, rendkívül hányatott volt. Lőrincz Imre már említett önéletírásához hasonlóan itt sem csak egy ember, egy család történetét ismerjük meg, de az egész népcsoportét, ahogy ezt előszavában is hangsúlyozza az író. A különbség a két életrajz között az epizódok, az egyes részletek kiválasztásában van, s talán még ott, hogy Gáspár önkéntelenül is erkölcsi ítéletet mond minden őt érintő vagy számára fontos eseményről. Életrajzának példányai is különböznek egymástól: hol háborús élményeit, hol a „moduvázást”, hol a debreceni inaséveket részletezi jobban. Házassága körülményeit mindegyikben kiemeli. Sokszor párbeszédés formába vált át. Különösen erőteljes képekben, újraélt indulatokkal láttatja a Bácskából való menekülést, a sorozatos „megszégyenüléseket”. Az eseményeket végigszendő ember közvetítésében éli át az olvasó is a télvíz és harcok közepette történő ide-oda barangolást a Dunántúlon, majd megtelepedésüket. Az utolsó évekről számadása vázlatos, jószerivel csak betegeskedéseit sorolja el, készül a halálra: „A jó Isten még életbe tartott hogy meddig, nem tudom de mindig várom. Ha mátt Isten adta, holnapot nem ígérte, minden utainkot erősen megkötötte.”²⁹ — Az olvasóra és hallgatóra is Isten áldását kérve fejezi be vallomásait, amely őszinte és igaz, mint az utolsó gyónás.

Ezt a „golgotás utat” írja meg krónikáiban is, csak bizonyos távolságtartással, többes szám első személyben fogalmazva. Írói szándékkal készültek krónikái, visszaemlékezései. Ezek az írások már „könyvek”, számos példányban közkézen forognak ma is a dél-dunántúli falvakban.³⁰

A gyűjteményünkben szereplő „200 éves évforduló” c. krónika változatain („A bukovinai magyarok története” címen szerepelnek) kívül még ismertek: „A mádэфalvi veszedelemről”, a „A bukovinai magyarok hazatelepítése”, „Harminc éves évforduló (1941—1971)” című írásai. Ezek az idézett első, legteljesebb áttekintés egy-egy részét dolgozzák fel részletesebben.

A változatok jól mutatják, hogyan egyezteteti össze az olvasmányokból és a néphagyományból származó ismereteit. A „200 éves évforduló” című írásban még észrevehetően ragaszkodik az írott forrásokhoz, néha egész sorokat átvész (pl.: Sántha Alajos leírásaiból), mégis sajátjának érezzük átfogalmazásában. Forrásait is megnevezi ebben a példányban:

„Azt a részt a könyvben, hogy Buccov az oláhokat be szervezi határ őrnek a Sántha Alajos könyvéből írtam ki a menekülésig. Ugyancsak a Sántha Alajos könyvéből írtam a Madэфalva kára, és az emlékművön levő írást is.

És a többit az öregektől hallottam. Édes apámtól a Bújdosást nagy anyám beszélte és más eseményeket. Bíró Mózeszt anyósomtól Palkó Rózsitól. 1866 évi szükesztendőt édes apámtól hallottam. 1883 ba telepítés az aldunához édes

anyámtól hallottam. Megy a gőzös Pancsovára Sántha Jordánné sz. Antalfi Máriától hallottam.”³¹

Más változatokban a Bukovinába település nem adatszerűen leírt tudósítását, hanem az olvasás során elsajátított ismeretek mondai változatát közli.

Mindegyik krónikában komoly, ünnepélyes hangvételű előszó szerepel:

„Elő szó.

Ezt a vissza emlékezést a »Székely öldöklés« két száz esztendő év fordulójára írtam. 1764—1964 Két száz esztendő telt el azóta hogy őseinket ki üldözték a németek, de még ma es elevenen él a késő unokáknak az a szomorú emléke amit nagyapáink el mondtak a Székelység szomorú sorsáról. Buccov, Siskovics, Sröder neveit ma es borzadva mondjuk. Ezt a megemlékezést amit a bújdosó Székelyekről úgy nagyjában írtam ezt részint száj hagyomán részint régi feljegyzésekből vettem. A munkám tökéletlen ezt én legjobban tudom de azért még es megírom.”³²

Utószavaiban hangsúlyozza, hogy az igazsághoz híven ragaszkodott:

„Kedves olvasó! Ezek a leírt dolgok valóban megtörténtek. Csak a tényeket írtam azért senkit megsérteni nem akartam. Azért elnézését kérek.”³³

Ha marad néhány üres lap egy-egy füzetben, oda énekszövegeket ír, általában a keservesek közül (Erdők mezők között járok, Kiindultam a hazámból stb.), így zárja könyveit.

★

Visszaemlékezései közül „Az én szülőföldem, a bukovinai Istensegítség” a legelterjedtebb.

1954—55-ben írta, még abban az évben Kanadába is elküldte. E kis könyv kanadai fogadtatásának illusztrálására idézzük Fülöp Fáni Gáspár Simon Antalhoz írott levelét.³⁴

„Kelt Canadabol 1955 oktober 31 kén

Tisztelt barátom gáspár Antal hogy mejik gáspár antal azt igazán nem tudom elgondolni én írom fülöp Fáni nelepögy meg ha a levelemet megkapod én ezt a levelet egy taláalomra írom nem tudom megkapode vagy nem mert a tiszta címedet nem tudom aroles tudatlak hogy amit küldtél kis könyvet Páther sánta pálnak műjes olvastuk és nagyon érdekelt benünköt amit aban a kis könyübe oljan szépen és pontosan belé tudtál jegyezni ami amü gyönyörű szép szülő hazánkra vissza emlékeztet sajgo szível olvastuk búsköny szököt a szemünbe hazánk drága szép bukovina aki nekünk az egész világon a leg szeb volt ot születünk ot nőtünk azon a szép gyönyörű tájon ahol mű a szép gyermekort éltünk szép viselet volt drága szép viselet mindenki tiszteséges ruhába járt nem fél mesztelenjül mind az indiánjok a nők nem botránkoztaták meg a férfijakat nem kelet a pap kiprédikálja a templomba hogy a nők tiszteséges ruhába jöjenek a templomba mindenki tudta mihez tarcsa magát nagyon szép viselet volt ősi székely szokás amit a nagy apáinkra hagytak az ősi székely anyák meg apák nem divatoztak minden esztendőbe meg maratak az ősi viselet melet talán még most is amü magyarjaink bukovinai magyarok most es meg tarcsák a régi ősi viseletet ami nagyon szép volt

most még hozzád szolok aztat irdmeg kifija vagy mert mü ugy számicsuk hogy neked kakas simo volt apád nehogy sértve érezd magadat denem tudunk eligazodni hogy kilehet gáspár antal azt es meg írom neked hogy a kis könyvecske hogy került reginába a Páther sánta ide küldte a barabás lukácséknak és apuloném barabásné ata ide nekem a templomnál ot voltunk a vecsernjére és mongya nekem ájmeg fáni adok valamit neked és kérdeztem talán hazabéli levél és apuloném monta hogy az és idejes ata nekem azt monta hogy tüktökötes fog érdekelni és ha el olvasuk hát adjuk visza neki mertők visza kel külgyék sánta tisztelendő úrnak hát benünköt nagyones érdekelt apuloném barabásné kérdezte te fáni kicsoda gáspár antal én azt montam és kakas antalt tudom gáspár antalnak más gáspár antalt nem tudok éldes anyámtól többször halotam hogy simolán kakas simo közelről rokon éldes anjával az anjám nagy anja gáspár erzsébet volt írjál visza ingemet jól ismertél még rokonokos vagyunk akor énes töbet írok a családomroles teljes írjál sokat tudatom minden magyar jól vagyunk szoval a magyarok nagyon jól van mindenki ezel zárom levelemet maratam tiszteletel várok visza hamar még egyszer fel kérlek antal írjál visza és írd meg kik laknak aba a faluba mond meg mindenkinek a drága magyar testvéreknek hogy szeretetet szívből üdvözlöm az egész falu székeley testvéreket én

fülöp fáni”

Alkotói módszerét kötetünk elbeszélésében figyelhetjük meg legjobban. Az előszóban elmondja, hogy írását bizonyítéknak szánja; s a közvélemény felvilágosítására összefoglalja egykori életükből mindazokat az értékeket, amelyeket fontosnak tart.

Mondanivalóját keretes elbeszélésben fejt ki: egy képzeletbeli olvasó-útítársat vezet végig szülőfaluján, novembertől a farsang végéig. Az elbeszélés egyes szám első személyben, őszinte közvetlenséggel tárja fel a II. világháború előtti időszak gazdasági életét, a bukovinai családi közösségek szokásait, étkezési kultúrájukat, a vallásos hagyományvilágot, a karácsonyi ünnepekör és a jeles napok rendjét. Bár nyelvezete nem mindig következetes, a leírás fordulatos, színesen tárja elénk a korabeli életet.

Nem jelöli meg pontosan a történések idejét, az elbeszélés akár úgy is kezdődhetne, mint a mesék — „Egyszer volt, hol nem volt . . .”. A lazán összefüggő részeket az ünnepek rendje fogja egységbe, s az olvasó-vendéghez való kiszólások. Itt is két idősikon folyik az elbeszélés: a jelen idejű cselekmény az elbeszélés meghallgatásának vagy elolvasásának időtartamát jelenti — ezekben a betétszerű részekben aktualizálja mondanivalóját; a másik szál a múlt időből életre hívott emlékképek sorozata — ezek az elbeszélés egységeit adják —, amelyek nem egy személyhez kötöttek, hanem általános érvényűvé szélesednek a két idősik egymásra játszásával megjelenített képsorokban. Az elbeszélés egységei — a falu bemutatása, a család, a névnapki köszöntés, fa-, élelem- és pénzbeszerzés, advent, böjt stb. — külön-külön kis kerek történetek, melyeket a kitűzött cél és az időrendhez való alkalmazkodás foglal szerkezetbe. Ez a szerkezet nyitott, bármikor és bárhol folytatható, kiegészíthető, az olvasó akár saját emlékeivel helyettesítheti az egyes történeteket — mindez a mondanivalót csak erősíti.

Az egyik fő szervező elv tehát az időrend, a másik az emlékezet. Az emlékezés során a legváratlanabb asszociációs képek és jelentéstársítások jöhetnek létre, amelyek kialakítják az elbeszélés arányait, megbontva a szüzsé fő idő- és cselekményvonalát. Ugyancsak arányeltolódásokat okoznak a részletezések: a helyszínek, szereplők, egyes tárgyak, körülmények megelevenítő, aprólékos leírásai (pl. román család konyhájában az étkezés; az alkudozás a hídnál; a viseletre vonatkozó tájékoztatás stb.), amelyek hangulatteremtő erővel is bírnak. Mindezek teljesebbé teszik azt az intim, bensőséges hangulatot, amelyet az író személyes hangvétele, érzelmi azonosulása teremtett meg, már az elbeszélés elején.

A mindennapi élet és az ünnepek rendjének általánosított tapasztalatát sűríti az elbeszélésbe az író. Ily módon megmutathatja mindazt az értéket — erkölcsi, gazdasági, kulturális —, életműveltséget, amellyel a népcsoport rendelkezett.³⁵

Kísérő jegyzetek

1. Kivétel *László Mihály* 1877, 1882; 1. még kéziratban a múlt században megjelent cikkek, leírások bibliográfiáját — összeállította *Kerekgyártó Adrien*, Bp. 1984. Sorsukról székely telepés kezétől származó, igazi művészi „üzenetek” *Tamás Menyhért* könyvei.
2. A közölt kéziratok a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában EA 4238, 4236, 4239 és 4242. ltsz-k alatt találhatók.
3. L. erről összefoglalóan *Forrai Ibolya*: Népi írásbeliség a bukovinai székelyeknél. 1984 (kézirat) — e munkában saját gyűjtéseimen kívül a korábbi néprajzi gyűjtések és az Országos Néprajzi Pályázat anyagát is számbavettem.
4. Az első világháború után e gyűjtemények száma és jelentősége növekszik, amikor Bukovinát a Román Királysághoz csatolták. A bukovinai magyar falvak is román tanítókat kaptak; visszaszorult a magyar nyelvhasználat és kultúra, nehezen jutottak magyar nyelvű könyvekhez. Részben ezek pótlására íródtak nagyobb számban a kéziratok könyvek. Ilyen jelentősebb gyűjtemények:

Pék Istvánné János Borbála kéziratosa füzete

(1893—1954, Istensegítség—Högyész) — EA 45/72.

Töredék, mérete: 16 × 20 cm. Vonalas füzet, táblája és néhány lapja hiányzik; 30 lapot tartalmaz. A szöveg jól olvasható. Az írásról, a tinta és a toll különbözősége alapján megállapítható, hogy nem egy alkalommal másolták, hanem többször, folyamatosan írták.

A család szerint a gyermekeknek olvasott fel ebből hajdani tulajdonosa. „A haldokló ember fohászai” címszó alatt Szent Gergely történetét olvashatjuk benne és „Magyarázat” címmel egy Szent Albertről szóló példázatot. Mindkettőben éneketek is szerepelnek. Még néhány egyházi ének szerepel a füzetben. A szövegek feltehetően ponyvanyomtatványokból kerültek a repertoárba, a szükséges (ti: az érthetőség miatt) nyelvi átköltéssel.

Máté Mártonné 1938-ban írt könyve — (Hadikfalva). EA 33/83.

9,5 × 15,3 cm-es vonalas füzet, 104 oldalas, hiányos, sérült példány. Eredeti tulajdonosa még Bukovinában meghalt, nem tudunk róla semmi közelebbit.

A 27. lapon találjuk tükörírással a bejegyzést:

„Máté Mártonné Éva írta 1938 ba”.

A szövegek tartalma: többségében különböző alkalmakra rendelt egyházi énekek; ezek „nagybójt ének”, „Karácsonyi ének”, „lourdi ének”, címen szerepelnek. Néhány Mária ének és halotti énekek mellett a 86—95. oldalakon „Kelemen kőműves éneke” címen a balladának egy vsz. ponyvai kiadásból átvett változatát találjuk.

Több füzetből összefűzött, vegyes tartalmú énekeskönyv — EA 32/83.

250 oldalas, 17,5 × 25 cm-es, szétesett lapokból áll. A tulajdonos Galambos Péterné (Érd) szerint édesanyjái volt, a hadikfalvi Illés családban íródott.

Számozott népdal- és nótaszövegeket tartalmaz. A 40-es években Bácskában és később Bonyhádvarasdon újabb katonanóták és emlékversek kerültek a füzetbe.

Táncnóta-gyűjtemény — EA 31/83.

134 lapból áll, hiányos. Összeállítóját nem ismerjük. Az írásmód és a tinta alapján kb. 1910—20 közötti években íródhatott. 200 számozott dalt tartalmaz, mindenütt találunk utalásokat a táncnem megjelölésére (pl.: csárdás, valcer stb.).

A 200. dal után: „Vége a könyvnek” megjegyzés olvasható, majd az utolsó néhány lapon más kézírással magyarnóta-szövegek, bácskai címek feljegyzése található.

Illés Gergely három kézíratos füzetének töredékei — EA 14/83.

8 lapos, 14,5 × 18,7 cm-es töredékben Tamás Lázár, Illés Ferenc és Jakab Istvánné nevére írt halotti búcsúztatókat találjuk;

15 lapos, 12 × 21 cm-es füzetben: a halottkémlés szakszerű leírását, halotti énekeket (8 db) és két kántorbúcsúztatót találunk;

Halottaskönyv: 64 oldalas, 13 × 19,8 cm-es, füzetlapokból összevarrt könyv. Elején a temetési szertartás latin címszavait sorolja fel a szerző, a pap és kántor tisztjének sorrendjében. Ezt követően 32 számozott halotti ének következik.

Bíró István füzete (1879—1952) EA 67/84.

30 lapos, 13 × 20 cm-es, cérnával összevarrt vonalas füzet, hiányos.

„Kik még életbe maradtak kedves gyermekeim részére jegyeztem” címmel a hadikfalviak sorsát írja le, rövid történetekben. Ezután következnek a hiányos, töredékes részek: a próféták felsorolása, szentek története, példabeszéd az utolsó ítéletről és a dúsgazdagról.

Márton Emerencia füzete (1953) — EA 67/84.

32 lapos, 13 × 20 cm-es, cérnával összevarrt vonalas füzet.

A pápista és kálvinista ABC-t, majd elmékedéseket, példabeszédeket és közmondásokat tartalmaz: lányokról, menyecskékről, asszonyokról, özvegy emberről, vénekről, a földi életéről, a takarékoságról és a gazdagságról. Rövid történetek szólnak Heródesről, Dávid királyról, Salamon királyról, Attiláról, gazdag amerikaiakról. A történetek között találhatók a fontosabb történelmi dátumok.

Bíró István halottaskönyve — EA 67/84.

88 számozott oldalt tartalmazó, 23 × 15,5 cm-es vonalas füzet.

20 halottas ének, halotti ima és könyörgés, 1 esti ének, pápista és kálvinista miatyánk és ABC után következnek a példabeszédek, közmondások.

Orbán József (kántor) énekes füzete — EA 67/84.

Különálló lapokból, hiányos és sokat használt füzet, kemény borítóban.

A megmaradt tartalomjegyzék első lapja 39 éneket sorol fel; ezek az énekek és *Bíró István*: Sorsunk feljegyzése c. írásának másolata található együtt a füzetben.

Dolha Bertalan halottaskönyve — EA 13083

Kézírtas könyvének gépelt példánya van gyűjteményünkben (40 old.)

Domokos Ferenc és Farkas János vőfélykönyve — EA 7181

Gépelt másolat (30 old.).

László Márton halottaskönyvei: 1919, 1927, 1932, 1934, 1935—36, 1940-es és egy év nélküli példányt őrzünk gyűjteményünkben: EA 7401, 7799, 12045, 19873, 19874, 45/83 és P. 104/83. Itson. A bukovinaiak körében közismert halotti énekeket, valláserkölsi tanításokat, hasznos tudnivalókat, fontosnak tartott történelmi adatokat, történeteket tartalmaznak a könyvek.

L. erről *Dégh Linda*, 1955, 1960; *Kovács Ágnes*, 1984, *Fábián Margit*, 1985.

5. Arról, hogy pontosan milyen olvasmányanyag terjedhetett el Bukovinában, csak következtetéseink lehetnek. A valamikori könyvállomány megállapításakor részben

bizonytalan közlésekre, részben pedig a népi szövegekben és az írásos emléanyagban felbukkanó nyomokra támaszkodhatunk. A szóbeli elbeszélésekben, mesékben előforduló régi klasszikus ponyvahistóriák, szokásaik számtalan eleme (pl. betlehemes játék, katonajáték), a kéziratos énekeskönyvek, halottaskönyvek szövegei feltűnő egyezéseket mutatnak a székelyföldi anyaggal, s ez valószínűsíti, hogy közös irodalomismeretre vezethetők vissza. Innen eredhet a történeti események megőrzésének, megismerésének igénye, s innen az egyházi műveltség, amelyen a csíki ferencesek hatása érződik. Csak utalok itt Kájoni Cantionaléjának ismeretére, amelyet egészen a Bácskába való kitelepülésig használtak pl. Andrásfalván, ahol a templom tulajdona volt. Domokos Pál Péter az istenszegitsi Gáspár Simon Antaltól a Kájoni-énekek egész sorát jegyezte föl.

A bukovinai magyarság mindvégig főleg az egyházon keresztül jutott történeti, ismeretterjesztő és vallásos tárgyú olvasmányaihoz.

Az 1880-as évektől a Szent István Társulat, majd a Szent László Társulat küldött könyveket, tanítókat Bukovinába. Régi könyveik közül néhány imakönyv, ponyva 1—1 példány elvétele ma is előkerül: pl. Verses Szentírás, Nagy világcsapás, A bűn hatalma, Szent Gergely története, Genovéva, Az ember szíve, A hét bölcs mester . . . L. még *Dégh L.*, 1960 *Kovács A.*, 1984.

6. Pl. Gáspár Simon Antal — ő a legismertebb közülük; Sebestyén Ádám munkái nyomtatásban is megjelentek; jelentősek Ambrus Vilmos füzetei is.
7. Pl. a betlehemes játék felújítása Kakasd, Kéty, Izmény falvakban; Högyészen az elmúlt két évben szerveződött népdalkör; az erdi asszonykórus stb., s a példák egész sorát említhetném. Ezek az együttesek a nagyobb nyilvánosság — rádió, TV — előtt is szerepelnek, községük határain túl is ismertek. Forrai I., 1974.
8. Nyomtatásban megjelent — Sebestyén Ádám munkáin kívül — Dávid Albertné Csobot Borbála naplója 1979-ben; Lőrincz Imre önéletrírásából részletek 1984-ben.
9. EA 17352. 2. p.
10. EA 4239. 1. p.
11. Pl. László János, Gáspár Simon Antal, Bíró István, Sebestyén Ádám munkái.
12. EA 17352, EA 13991; *Sebestyén Ádám*, 1972.
13. Barabás Gáspár, Forrai András, Bogos Jeromos és Illés Fábian írták Cikón, 1951-ben — Illés István adatközlése szerint.
14. A kéziratok a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában találhatóak, a szerzők az Országos Néprajzi Pályázatra nyújtották be azokat.
15. EA 67/84. ltsz.; és Lovász Ferenc 1961-ben írt „naplója”, tkp. életútja — az EA 13082. ltsz-on. A mesemondók — pl. Fábian Ágostonné, Kóka Rozália — a mesék színhelyét mindig a bukovinai falvakban jelölik meg; az „egyszeri ember” történetek is ott játszódnak.
16. Ak: D. Ané (82 é); saját gyűjtés, Szekszárd, 1982.
17. Ak: N. A. (60 é); saját gyűjtés, Högyész, 1972. *Tamási Áron* Szirom tatója is így fogalmazza meg ezt.
18. A kéziratot l. P. 247/80. ltsz-on. Az életrajz 1945-ig szóló részét a Magvető Kiadó tervezi kiadni.
19. Idézet az EA 14421 ltsz. kéziratból.
20. Uo.
21. Uo.
22. Domokos Pál Péter teljes dalkincsét feljegyezte, Sándor István több mesét, Bosnyák Sándor mese- és hiedelemanyagot; Andrásfalvi Bertalan, Erdélyi Zsuzsanna, Rajeczky

Benjámin, Csermák Géza, Morvay Péter stb. jártak nála. A tőle gyűjtött anyagból és írásaiból az UMNGY-ben terveznek többkötetes válogatást kiadni.

23. L. EA 9579. ltsz-on.
24. EA 4240. 1—6. p. — 1. még *Sántha Alajos*, 1942.
25. L. EA 4236, 4241, 4244, 4636, 9578, 9580, 9581, 14751. ltsz kéziratokat.
26. *Domokos Pál Péter*, 1979.
27. EA 4235/1—115. p; EA 14421/1—351. p; EA 14744/1—64. p. kiegészítések: EA 14742, 14743. ltsz-on.
28. EA 4235. 1. p.
29. EA 11421. 350. p.
30. Ld. EA 13991, 15207, 4238, 4239, 16976 és P. 304/81. ltsz-on.
31. EA 13991. 112. p.
32. EA 13991. 2. p.
33. EA 13991. 108. p.
34. EA 5658. ltsz-on szerepel gyűjteményünkben a levél gépelt másolata.
35. A közölt kézirat és változatai EA 4239, 16976 és P. 304/81. ltsz-on, található. A kéziratot füzetben, amely valószínű az első elkészült példány, nincs befejezés, csak a további elvégzendők, írivalók felsorolása. Ezt a 2 lapnyi szöveget is közöljük, de egy gépirásos változatból átvett befejezéssel zárjuk a szövegközlést.

*

A közölt fényképeket a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában őrzött kéziratot anyagból válogattuk. Egy kivételével mind 1900—1941 között készült archív felvétel.

Irodalmi áttekintés

Albert Gábor

1983 Emelt fővel (Magyarország felfedezése c. sorozat) Bp.

Andrásfalvy Bertalan

1973 A bukovinai székelyek kultúrájáról. In. Népi kultúra-népi társadalom VII.

Antalóczi Lajos

1983 Egri vallásos ponyvák. Új ember 26, 27. sz.

Belényesy Márta

1958 Kultúra és tánc a bukovinai székelyeknél. Bp.

Benedek András—Vargyas Lajos

1943 Az istenesi székelyek betlehemes játéka. Ethn., LIV: 155–176.

Bodor György

1975 Székely honfoglalás 1945-ben. Forrás, 3: 70–83; 4: 56–68.

Bodroghy Szabolcs

1942 A bácskai székelyek karácsonyi szokásai. Kalangya

Bosnyák Sándor

1977 A bukovinai magyarok hitvilága. Bp. (Folklor Archivum 6.)

Csupor Tibor

1979 Bukovinaiak. Valóság 5: 58–68.

Dégh Linda

1955, 1960 Kakasdi népmesék. I—II. Bp. (UMNGY VIII., IX.)

Domokos Pál Péter

1931, 1934 A moldvai magyarság. Csíksomlyó.

1979 „...édes Hazámnak akartam szolgálni...” Bp.

Fábián Ágostonné

1982 Az aranyzörű báránka. Szerk. Kovács Ágnes. Hanglemez. Bp.

1984 Az eltáncolt papucsok. Szerk. Kovács Ágnes. Bp.

Fábián Margit

1985 László Márton, a bukovinai székelyek halottaskönyv írója. Honismeret, XIII. 2:
34–38.

Forrai Ibolya

1974 Betlehemezés a bukovinai székelyeknél Tolnában. Ethn. LXXXV: 465–468.

Gegő Elek

1838 A moldvai magyar telepekről. Buda

Gombos György

1942 A bukovinai székelyek hazatelepítése. Újabb tennivalók. Bp.

Györgyi Erzsébet

1963 Házasságkötés és szokásköre a bukovinai székelyeknél. Népr. Közl., VIII: 1–90.

Halász Antal

1941 A hazatértek. A bukovinai magyarok kétszáz esztendeje. Nagyvárad

- Jakab Elek
1896 Székely telepések Magyarországon. Századok
- Jancsó Elemér
1934 A bukovinai magyarok mai helyzete. Magyar Szle, 14—21.
1938 A bukovinai magyarok. Kolozsvár
- Jernei János
1851 Keleti utazás... 1—2. köt., Pest
- Jénáki Ferenc
1914 Kájoni János énekes könyve és forrásai. Kolozsvár
- Kelemen Zoltán
1964 Tolna megyei népmesék. Szekszárd
- Kertész János
é. n. A bukovinai székelyek és a moldvai csángók irodalma. Klly.
- Kiss Károly
1824 Holmi apróságok Bukovinából. Tudományos Gyűjtemény, VII: 98—105.
- Kis-Várday Gyula
1933 A bukovinai székely falvak. Ethn., LXIV: 131—139.
- Kolumbán Samu
1906 A dévai csángók népdalaiból. Ethn., XVIII: 162—167.
- Kovács Ágnes
1977 A XX. században rögzített magyar népmeseszövegek XIX. századi nyomtatott forrásai. Népi kultúra—népi társadalom IX: 138—188
1984 Bukovinai székely mesemondók. Folklor és tradíció I: 291—313.
- Kövesi Lajos
1903 Katholikus énekeink és énekeskönyveink a XVII. században. Kecskemét
- Krisár Károly
1866 Bukovinában szenvedő magyar testvéreinkről. Hazánk s a külföld, 28—29.
- László Mihály
1877 A bukovinai és moldvai csángók. Földr. Közl., 53—68, 193—199.
1882 Keleti testvéreink. Bp.
- Lőrincz Imre
1984 Istensegítstől Majosig. Kortárs, 1: 84—108.
- Mayland Oszkár
1896 Csángó-magyar karácsonyi misztérium. Ethn., VII: 107—113.
- Mikecs László
1941 Csángók. Bp.
- Nagy György
1883 Emlékirat az aldunai munkálatokról és a bukovinai magyarok hazatelepítéséről. Szeged
- Németh Kálmán
1943 Százezer szív sikolt. Bácsjózseffalva
- Notter Antal
1904 A Szent István Társulat Története. Bp.
- Oberding József György
1939 A bukovinai magyarság településtörténeti és társadalomrajzi vázlat. Kolozsvár. Klly. a Hitel-ből.
- Olsvai I.—Könczöl F. szerk.
1974 Tolna megyei népdalok. Szekszárd

- Ortutay Gyula
1947 Két előadás. Bp.
- Ősi-Oberding József
1967 A bukovinai székelyek letelepítése a Dunántúlon. Agrártört. Szle IX: 183—194.
- Salamon Anikó szerk.
1979 Így teltek hónapok, évek . . . Öt önéletrajz. Bukarest
- Sántha Alajos
1942 Bukovinai magyarok. Kolozsvár
- Sebestyén Ádám
1972 A bukovinai andrásfalvi székelyek élete és története Madéfalvától napjainkig. Szekszárd
1976 Népdalcsozor. Bukovinai andrásfalvi népdalok. Szekszárd
1979, 1981, 1983 Bukovinai székely. népmesék I—III. Szekszárd
- Szabó Imre
1903 A dévai csángó-székely telepések lakása és lakberendezése. NÉ, IV: 208—221.
1904 Dévai csángó-székely népviselet és táplálkozás. NÉ, V: 69—84.
1905 A dévai csángó-székelyek karácsonya. NÉ. VI: 12—24.
- Szabó T. Attila
1934 Kéziratok énekeskönyveink és verses kézirataink s XVI—XIX. században. Zilah
1939 A bukovinai székely falvak múltjából. Erdélyi Hel. . . n
- Szádeczky Lajos
1880 A bukovinai magyarok közt. Úti emlékek. Pesti Napló. 1880. dec. 25.
1881 Moldván át. Úti emlékek. Pesti Napló. 1881. jan. 13.
1908 A székely határőrség szervezése 1762—64-ben. Bp.
- Szemes József
1942 A Szent László Társulat története 1861—1941. Veszprém
- Talpassy Tibor
1945 A föld gazdát cserél. Bp.
- Tamás Menyhért
1981, 1983 Vigyázó madár
1983 Holtág
1984 Esőrácsok
1985 Mérleges idő
- Tamási Áron
1960 Szirom és boly. Regény
- Thomka Viktor
1939 Egy aldunai székely község szociográfiája. (Hertelendyfalva). Magyar Közlöny
- Újváry Zoltán
1968 Népdalok és balladák egy aldunai székely közösségből. Debrecen
1980 Népszokás és népköltészet. Debrecen
- Várnai Ferenc szerk.
1983 Hadikfalvi székely népdalok. Pécs-Somberek

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda főigazgatója

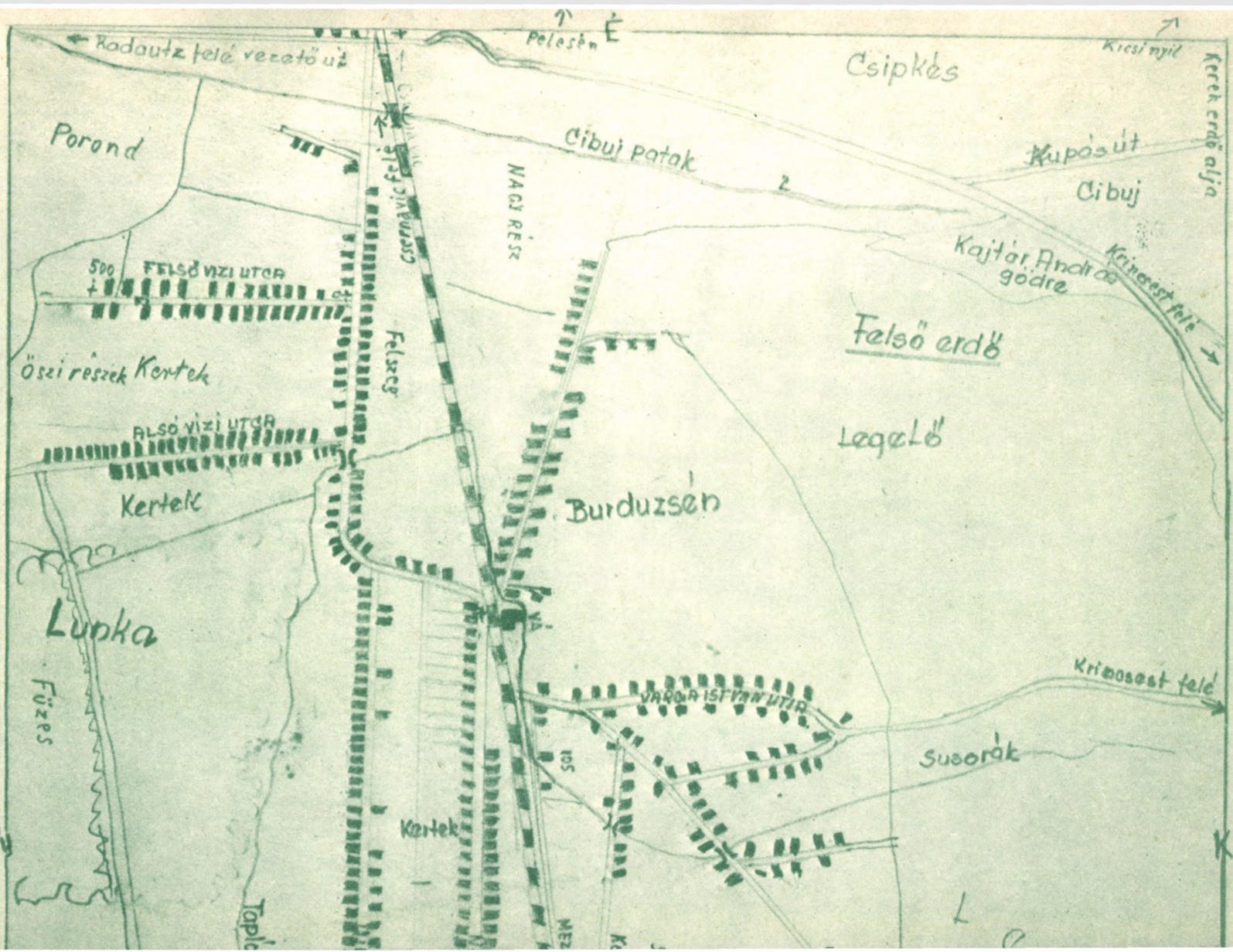
Felelős szerkesztő: Gellériné Lázár Márta

Műszaki szerkesztő: Gábor Péter

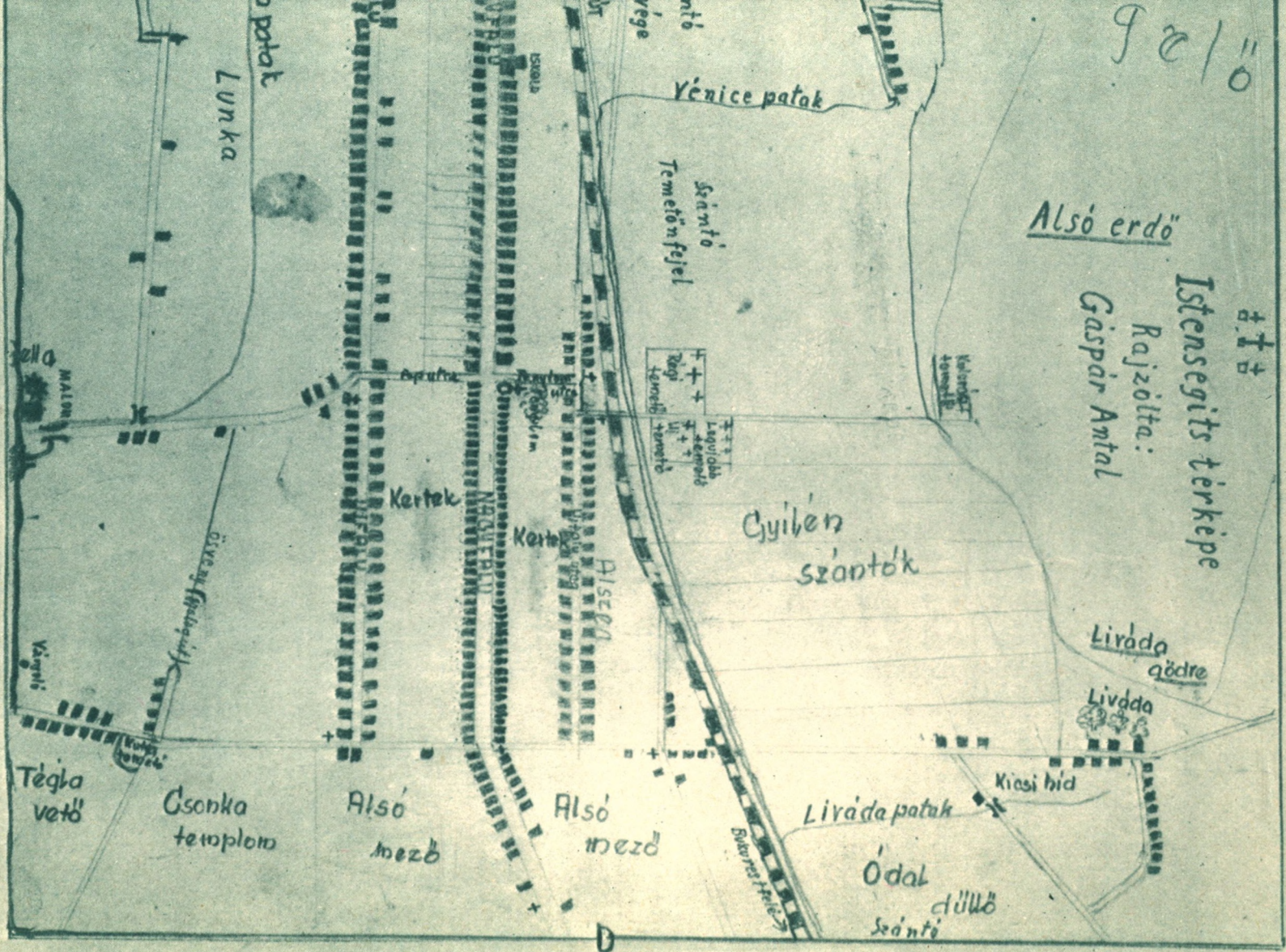
A kötéstervező Szabó János munkája

Terjedelem: 15,37 (A/5) ív — AK 2393 k 8689

86.15888 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Hazai György

92/0

Lunka

Yénice patak

Alsó erdő

Istensegits térképe

Rajzolta:
Gaspár Antal

Szentő
Temetőn felel

Régi
temető
Lajvóház
Kertek

Cyibén
szántók

Kertek

NAGY PÉLD

Liváda
gödre

Liváda

Kis hídi

Liváda patak

Ódal
dűlő
Szentő

Alsó
mező

Alsó
mező

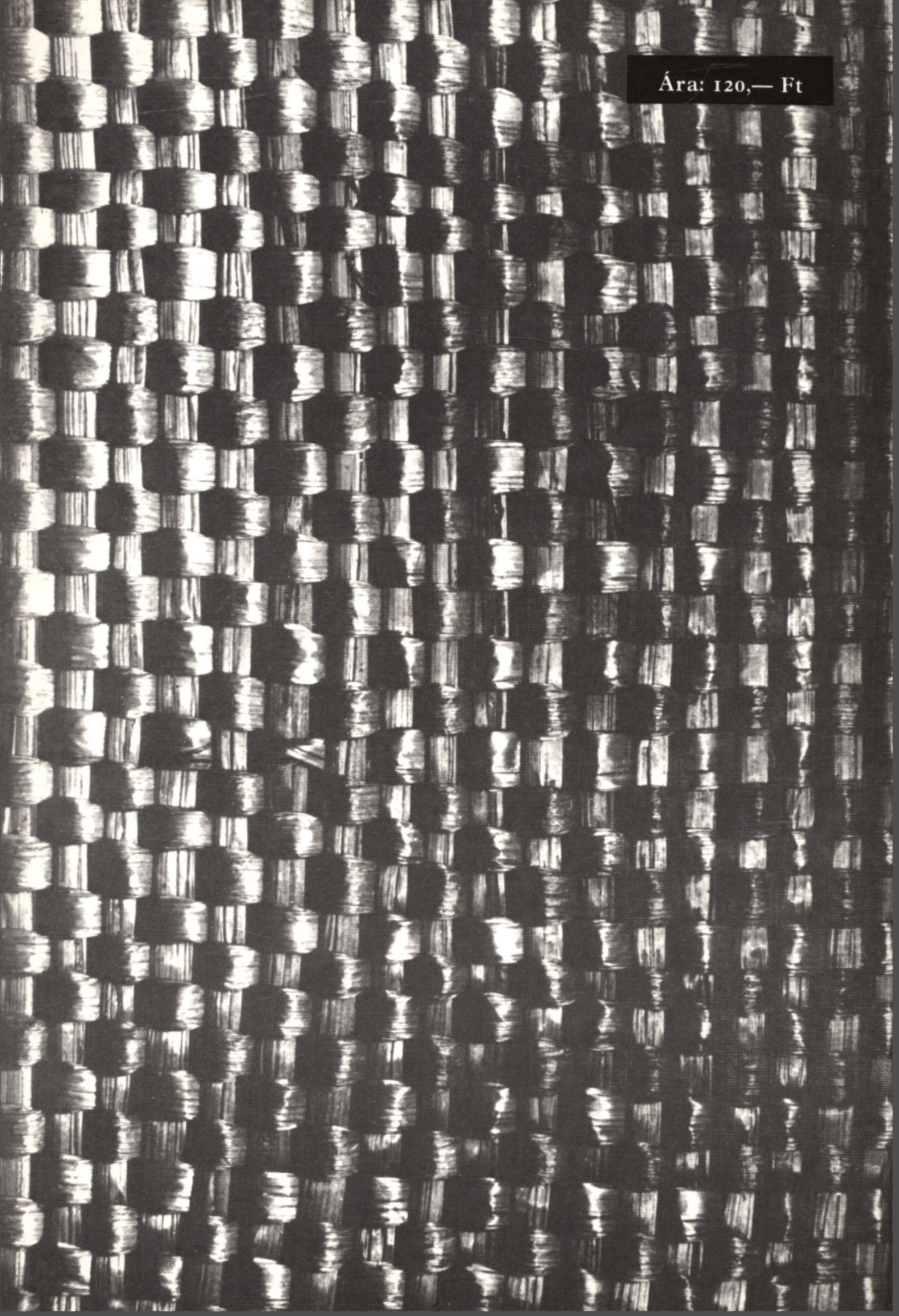
Csonka
templom

Tégla
vető

Övegy patak

Ványi

D

Ára: 120,— Ft